

Lastniki in izdajatelj: Okrajni odbor SZDL Črnomelj Kočevje in Novo mesto. — Izdaja vsak petek. — Uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštini predal 33. — Telefonsko uredništvo in uprava 127. — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu 616.T-151. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrtna 125 din. — Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

29. oktober praznik Novega mesta

Po sklepu Ljudskega odbora mestne občine Novo mesto je 29. oktober izbran za občinski praznik Novega mesta. Zveza borcev, ki je predlagala ta dan, je svoj predlog utemeljila s tem, da je tega dne leta 1941 skupina novomeških in dolenjskih partizanov, zbrana na Brezovi gribi, oblikovala novomeško partizansko četo in odšla na bojni pohod proti Savi, na ozemlje, ki so ga zasedli Nemci.

Novo mesto bo svoj praznik prvič proslavilo z vrsto prireditvev kulturno-umetniškega, prosvetnega in športnega značaja, ki bodo dosegle svoj vrh v četrtki 29. oktobra z odkritjem spomenika »Pesem svobode«, doprinskih kipov komandanta Staneta in političnega komisarja Glavnega štaba Slovenije Petra la spominjskih plošč padlim borcem Novega mesta ter onih njegovih prebivalcev, ki so zaradi vojaških akcij nemško-italijanskih osvoboditeljev in njihovih domačih pomagačev izgubili svoje življenje ali bili od njih zahrbitno ubiti. Poleg tega bodo na posebni plošči zapisana tudi imena narodnih herojev iz Dolenjske.

Ob tej priliki naj se okoli Novomeščanov zopet zgrnejo množice okoljskega prebivalstva, da skupno počaste praznik Dolenjske stolice in izpričajo svojo zvestobo misli, ki je sprožila in vodila naš osvobodilni boj, hkrati pa manifestirajo svojo iskreno pripravljenost naš skupni socialistični domovini, ki prav te dni bje zigantski boj za pravice našega ljudstva proti povampirjenemu italijansko-fašizmu in imperialistični pogoltnosti našega zapadnega soseda.

Naj za ta spominjski dan nekoliko obnovimo dogodke pred dvanajstimi leti!

V poletju 1941 je bila uporabna partizanska aktivnost v nekaterih predelih Slovenije že močno živahna. Posebno na Gorenjskem je ob koncu julija v kamniškem okraju izbruhnila prava vstaja, ki so jo Nemci v svojih uradnih poročilih označili, da je izbruhnila tako kot bi udarila strela iz jasnega. Na

Pohorju so v avgustu prav tako pogosto odmevali partizanski strelji, ki so v borbi na Klopnem vrhu celo pogrnali Nemce prav v Maribor, kjer so potem razglasili alarmno stanje in postajali na ulice celo oklopne avtomobile. Na Dolenjskem tačas ni bilo večjih akcij, pač pa je bila zelo živahna politično-organizacijska delavnost. Novomeško okrožje je namreč v letu 1941 imelo šest rajonskih in 31 terenskih odborov. Vsi ti odbori so skrbeli ne samo za propagandno razširjenost ideje osvobodilnega boja, ampak skrbeli tudi za zbiranje orožja in opreme za prve ilegalce in borbe, ki so se v nekaterih predelih Dolenjske že zbirali.

Poleg manjših napadov na okupatorja, ki so dostikrat imeli bolj demonstrativni značaj, je bil prvi večji napad organiziran proti koncu oktobra 1941. Bil je to pohod na Bučko.

Povod zanj je dala nemška določitev, da izselijo ves obvalski pas od Ljube do Brezic z delom Bizeljskega, preženejo slovensko prebivalstvo po prvotnih načrtih v Nedelcevo Srbijo in ustaško Hrvatsko, po kasnejšem premisleku zaradi vse večjega razmaha narodnoosvobodilne borbe v teh krajih pa v Nemčijo, na Slesko. Vse vojaške operacije v Zasavju bodisi z Dolenjske bodisi s Stajerske stran pa so bile del velikega operativnega načrta, ki ga je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet izdelalo na podlagi posvetovalnih glavnih voditeljev osvobodilnega boja na konferenci v Stolicah v Srbiji.

26. septembra 1941 se je začelo posvetovanje voditeljev partizanskih odredov, ki ga je sklical tovariš Tito. Kot piše v svojih spominjskih tov. Rodoljub Cotakovič, so se tega posvetovanja udeležili: tovariš Tito, Aleksander Rankovič - Marko, Ivan Milutinović, Ivo Ribar - Lola, za Glavni štab Srbijske pa: Svetlan Zujović Crni, Fil Ključič Fiša in Rodoljub Cotakovič. Za Bosno in Hercegovino sta se posvetovalnja udeležila: Svetozar

Vukmanovič - Tempo in Slobodan Princić, za Hrvaško Rade Konjar in Vlado Popović, za Slovenijo pa Miha Marinko in Franc Leskošek, tovariš Edvard Kardelj, ki bi se posvetovalna bila zaradi nepredvidenih zaprek na potovanju zadržan in ni mogel priti pravčasno. Na tem posvetovanju je bilo kar se tiče Slovenije ugotovljeno, da je v aprilu ustanovljena Osvobodilna fronta razpredla svojo organizacijo že po vsem slovenskem ozemlju in da ji je ogromna večina slovenskega naroda naklonjena ter jo aktivno podpira tako, da je Fronta že prava država v drzavi, ki zbira znatne denarne vsote s prostovoljnim davkom prebivalstva, ima v Ljubljani svoje tiskarne, ki tiskajo liste in leta-

ke, ima svojo oboroženo silo, ki kaznuje najizrazitejše izdajalce slovenskega naroda in ustanavlja partizanske odrede kot svoje vojaške enote, ki se naj z orožjem v roki borijo proti osvajačim in za uresničitev združene Slovenije.

Po povratku slovenskih delegatov iz Stolic je Glavni štab Slovenije zasnoval vrsto obsežnih vojaških akcij za vso Slovenijo, ki naj bi pomenila odločneje napad na sovražnika, povečanje vojaških partizanskih enot in ustvarjanje več med seboj povezanih osvoboditeljskih predelov slovenske zemlje. Ena teh akcij je bil kombiniran pohod iz Zasavje.

Kakor je imelo izseljevanje slovenskega izobraženstva, trgovstva in obrtnišva iz Stajerske in Gorenjske v poletju 1941

namen, vzeti tamkajšnjim slovenskim množicam gospodarsko in duhovno oporo, tako naj bi preselitev vseh prebivalcev Zasavja v pozni jeseni 1941 (objavili jo je s posebnim razglasom štajerski pokrajinski vodja dr. Siegfried Oberreither dne 20. oktobra 1941) pretrgala strnjeno slovenskega ozemlja ob obeh bregovih Save in tako v severni Sloveniji ustvarila razredni narodnostni otok, ki naj bi čimprej izginil v nemškem morju.

Zaradi tega izseljevanja slovenskega kmetijskega prebivalstva je politično in vojaško vodstvo slovenskega narodnoosvobodilnega pokreta sklenilo, da tesneje poveže prve partizanske čete na Stajerskem in Dolenjskem ter ustvari dvoje večjih (Nadaljevanje na 2. strani)

Severin Šali: SVOBODA

Kdor v ognju borbe je v svobodo šrl, kdor nosil in srcu je zvesto njen lik, še ko je padel, zmagovalni krik zavpil je nji, in svoboden umrl.
Kdor pred večali je, pred puško stal, in kogar krematorij je požrl, ta vedel je: Ne bo nas rabelj šrl; je neumičljiv, kdor ni srca izdal!
Svoboda — sen, ki ljudstvo sred gorja ga je zasanjalo v plamteči noči in šrlo v zarji novega sveta!
Skos kri, upor je narod te iskali; premagal noč je v borbi, neumrjoči, in svoboden s teboj, Svoboda, vstal!
(Iz druge številke »Dolenjske prosvete«)

Proslava v Dobrničju — praznik borbenih žena Slovenije

V soboto zvečer, 17. oktobra so se po desetih letih spet zbrale v Dobrničju protifašistične in delegatke I. kongresa SPZZ, ki je bil prav tu

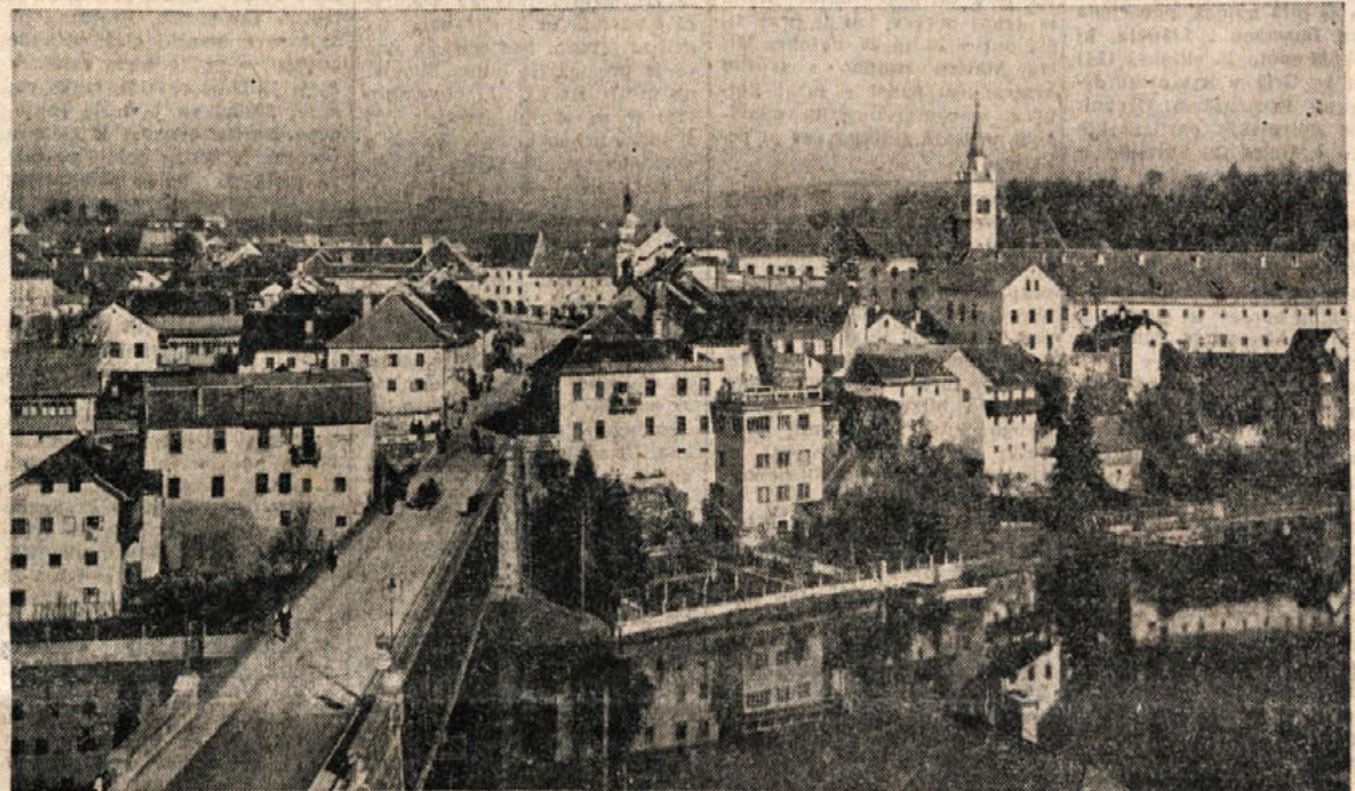
pred desetimi leti. Niso prišle vse, ker mnogih ni več. Dale so svoja življenja za našo pravično stvar, za našo svobodo in neodvisnost. Prišla ni več Bečetovala mama iz Otočca, prišla ni Majcova mama iz Sentjanža. Dala je pet sinov domovini, podli zločinci pa so umorili tudi njo. Bilo ni več drugih herojskih borb, ker jih je pokril prerani grob. Preživle delegatke in gostje so jih pogrešali. Njihov spomin so počastili z enominutnim molkom.

Na svečani akademiji v isti dvorani, kjer je bil leta 1943 I. kongres je zbranim govorila tovarišica Angela Ocep, predsednica Glavnega odbora PZZ Slovenije.

Svečanega zborovanja na trgu v Dobrničju se je v nedeljo dopoldne 18. okt. udeležilo poleg delegatke vse Slovenije tudi veliko prebivalstva bližnje in daljnje okolice ter številni predstavniki ljudske oblasti in množičnih organizacij. Pred slavnostno tribuno se je zbralo gotovo 2500 ljudi. V imenu domačega kraja in okrajnega odbora PZZ je udeležence in goste, — med katerimi so bile tudi delegatke iz Koroške in Trsta, dalje član Zveznega izvršnega sveta narodni heroj tovarišica Cana Babovič, organizacijski sekretar CK ZKS tovarišica Vida Tomšič, sekretar okrajnega komiteja ZKS Novo mesto in Črnomelj tovarišica Franc Pirkovič in Martin Žugej, predsednik OLO Novo mesto tovariš Viktor Zupančič in drugi, — je pozdravila tovarišica Angela Ocep. Prva je nato govorila tovarišica Ada Krivic, ki je v svojem govoru podrobno razčlenila mešetarsko spletkarstvo okrog Trsta, obenem pa se je dotaknila tudi notranjih problemov. Viharno pozdravljena je za njo stopila pred mikrofon narodni heroj tovarišica Cana Babovič. Govorila je o pomenu prvega kongresa SPZZ, o velikanskem delu naših žena za svobodo, o priborjenosti ženski enakopravnosti pri nas ter naših skupnih naporih za ohranjanje slobodnih narodov v svetlo prihodnosti.

Obe govornici so udeleženci proslave čestokrat prekinili z viharnim odobravanjem in skandiranjem ter vzdikanjem ljudstva. Spontano so tudi dali duska svojemu ogorenju sprično čisto kramarskega odločanja o coni A brez naše vednosti in našega pristanka, ter znane hinavske izjave rimskega papeža.

Na koncu zborovanja je pozdravil vse navzoče, še prav posebno pa delegatke iz Koroške in Trsta v imenu okrajnega ljudskega odbora Novo mesto tovariš Viktor Zupančič ter izrazil ponos prebivalcev novomeškega okraja, da je bil zgodovinski I. kongres SPZZ prav v Dobrničju. Udeleženci so nato z navdušenjem pozdravili predlog tovarišice Anice Čepc, da pošljejo pozdravno resolucijo primorskemu ljudstvu, ter predlog tovarišice Zime Vrščajc, da odpošljejo pozdravno pismo predsedniku republike maršalu Titu. Po zborovanju je nastopil možki pevski zbor SKUD Dusan Jereb iz Novega mesta, ki je zapel več borbenih pesmi, za njim pa je nastopila pred tribuno še kulturno umetniška folklorna skupina iz Ploke. Pri proslavi je sodelovala godba Ljudske milice iz Ljubljane. Bogat kulturni spored so izvajali člani domačega KUD »Jote Slake«, kulturno umetniška folklorna skupina iz Adlesičev, novomeški pevski zbor in drugi.

Novo mesto — dolenjska metropola. Kako zastoj so želeli, da bi klonila. Zeleli so, da bi tih zdelo v oblemu zelene Krke in bi ne stela streljaj, ki so vstajala, udarjala v mestno obzidje in se spet zamirala, kakor usiha voda ob suhi v kameniti kraški svet. Zeleli so, da bi življenje sredi Dolenjske mirno utripalo, da bi pomirila, kakor usiha voda ob suhi tih ugajala in bi z njimi ugajala tudi vera v preorenje in svobodo, kakor so ugašali izteti tlačani na grajskih poljih pod graščakovim bičem. Hotelo so, da bi se zasanjala v davne dni in v vse tisto, česar ne bo nikoli več nazaj in življenje naj bi bežalo...

Ne! Ob koncu prve polovice dvajsetega stoletja, v letu enajstiridesetemu si, srce dolenjskih gričev, vzplamtelo v upor in v upor je vzplamtela s teboj vso Dolenjska. Dolenjski metropola, dotrpela si, vabljilo so gor janski vrhovi, vabljilo kočevski hribi, kilcala je svoboda sama. Izgorevala si v neukonijljivem odporu in bombe so te orale po dolgem in počez in življenje je utripalo le za rešetkami in v gozdovih vse dokler ni prišel veliki dan. Danes praznuješ svoje preorenje sredi uspešne gospodarke rasti in se z razprtimi očmi zaziraš v bodočnost, ki so ti jo daji dobri, skromni, preprosti ljudje. Mnogim ne vemo več imen. Tih spe ob cestah, v gozdovih, na pobočjih dolenjskih gor, na prostranjih dolenjskih poljih, da lahko rasteš in praznuješ svoj velik dan — 29. oktobr.

Anglo-ameriški diktat — nevarnost za mir

Sklepi londonske konferenci, na kateri so ministri za zunanje zadeve ZDA, Velike Britanije in Francije dva dni razpravljali o tržaškem vprašanju, so le vedno zavrti o skrivnosti. V nestrojno pričakovanem poročilu o rezultatih sta bili v Trstu le dve stvari, kjer je rečeno, da bodo tri velike države pri sporih, ki naj bi pripeljali do trajne rešitve spornega vprašanja. Iz takega besedila seveda ni mogoče izločiti nobenega zaključka. Vztrajanje pri skupnih naporih lahko pomeni, da bodo velike države se druge načine rešitve ali pa tudi, da ostanejo še dalje pri svojem diktatu in enostranskih metodah.

Nevarnost za mir, ki jo je povzročil angloameriški diktat torej je vedno obstojna. Angloameriške čete v Trstu se pripravljajo na odhod, vojna uprava je likvidirala svojo velikansko vojaško prodajalno in prva ladja z družinami angloameriških vojakov in oficirjev je te dni odplula iz Trsta. Poleg tega je vojna uprava odpuštila iz službe več tisoč civilnih uradnikov, Tržačanov, ki v Trstu sploh ne bodo našli drugega dela ter bodo povečali že itak veliko armado nezaposlenih.

Prvotno so namernost Angloamerikanci predati cono A Italiji pred dne novembra, na dan italijanskega nacionalnega praznika in to na kar mogoče slovesen način. Po jugoslovanskih protestih in nezadovoljstvu tržaškega prebivalstva so se baje te ceremonije odrekli, nobenega znamenja pa ni, ki bi kazalo na to, da imajo morda namen razveljaviti svoj illegalni diktat.

Premiki italijanskih čet ob meji z Jugoslavijo in tržaškem ozemlju so verjetno v tesni zvezi z angloameriški načrti. Seveda si na zahodu ne delajo več nobenih utvar o resnosti opozorila maršala Tita, da bodo jugoslovanske čete skorakale v Trst, kakor hitro bi stopil čez mejo proti italijanski vojski. Zato Angloamerikanci precej skrbno kje zaščitili svoje varovanje, kajti dobro vedo, da bi jugoslovanska vojska mogla v najhujšem času potisniti o morje italijanske osvoboditelje. Vedo sicer tudi, da jugoslovanska vojska ne bo napadla njihovih čet na trža-

škem ozemlju, toda dovolj jasno je bilo povedano, da Jugoslavija ne bo nikdar priznala njihovega diktata ter da bo morala o tem primerno spreminiti svoje odnose do svojih lažnih prijateljev.

V Rimu nadaljujejo z izvajanjem in izsiljevanji. Ministrski predsednik Pella zabteva naj Angloamerikanci čimprej izpolnijo svojo obljubo in hierati naznanja, da se nikakor ne misli odreči svojih pretenzij po jugoslovanski coni tržaškega ozemlja, po com B. Pri tem gre Pella tako daleč, da grozi z ostavo svoje vlade, če ne dobi zadostne. Vse to je seveda odvrtna italijanska komedija. Pella bo najbrž res dal ostavko še pred koncem leta, toda ne zaradi Trsta. Saj je sam izjavil, takoj po prevzetju oblasti, da bo njegova, takomenovana »strokovnjška vlada« trajala le do zaključka debate v parlamentu.

Medtem ko se rimski imperialisti poganjajo za Trst, vlada med tržaškimi prebivalstvom vedno večja zaslepljenost. Številni pozivi iredentističnih strank na protitalijanske demonstracije so ostali brez odmeva. V Trstu je bilo sicer nekaj divjaških izgrediv proti Sloencem, toda izvedli so jih iz Italije pripeljani plačani gangsterji. Vse drugače je pa duh, ki prežema slovensko prebivalstvo tržaškega ozemlja. Slovenski študenti so te dni demonstrirali v rediški mešti, v predmetjih in vaseh cone A pa je prebivalstvo razobesilo slovenske zastave, prebarvalo italijanske javne napise ter dan za dnem izražalo svoj ogrožen odpor proti angloameriškim naklan prepustiti slovensko zemljo italijanskim imperialistom.

Zabodna demokratiška jantost nadaljuje z ostrimi kritikami tržaškega diktata. Številni časopisi pišejo, da je bil angloameriški sklep o coni A nepremišljen, neupameten in krivičen, da nikakor ni v čast njihovi diplomaciji ter da je po nepotrebnem povzročil veliko nevarnost za mir. Nobenega javnega ni, da bodo tri zabodne velike politične glas razumna; toda jugoslovansko ljudstvo je pripravljeno na odpor in ne bo dovolilo, da bi tuje ale kupčevale z njenimi življenjskimi interesi.

Kandidati novomeškega okraja za svete proizvajalcev

ING. VILMA PIRKOVIČ, KANDIDAT ZA REPUBLIŠKI ZBOR PROIZVAJALCEV KMETIJSKE PANOG

Tovarišica ing. Vilma Pirkovič, zbirala iz uradniške družine. Rodila se je v Gorici, osnovno šolo in gimnazijo je končala v Ptuj, agronomijo pa v Zagrebu. Ze leta 1937 se je stalno naselila v Novem mestu, kjer je ostala do leta 1941, ko je odšla kot ilegalca v Ljubljano, od tam pa spomladi 1942 v partizane.

Pirkovičeva se je že mlada udeleževala v naprednem revolucionarnem gibanju in je bila že pred vojno član Komunistične partije Slovenije. Protifašistični režim stare Jugoslavije jo je preganjal in razpad leta 1941 jo je dobil v zaporu. Ko je bila nekaj dni po razpadu izpuščena, se je morala umakniti v ilegalno in je potem ilegalno delala kot politični aktivist nekaj časa v Novem mestu, pozneje pa v Ljubljani. Tudi pri partizanih je imela ves čas politične funkcije, največ kot mladinski aktivist SKOJ.

VREME V CASU OD 23.—30. X. Se nadalje nestalno vreme s pogostimi kratkotrajnimi padavinami. V sredini drugega tedna nastop hladnejšega vremena.

Po končani vojni je delala nekaj časa v kmetijski znanstvenem inštitutu v Ljubljani, pozneje pa v enaki ustanovi v Beogradu, kjer je bila delj časa v zveznem Gospodarskem svetu kot sekretar za kmetijstvo. Sedaj je predsednica Glavnega odbora Zveze združenj Slovenije. Kot kmetijski strokovnjak se udeležuje v vseh panogah kmetijstva, zlasti pa ji je pri srcu izobrazba kmečke žene in splošni napredek vasi. Je odlična predavateljica in dobra organizatorica ter nesebično žrjuje tudi svoj prosti čas za strokovno in politično udeleženje. Tovarišica Pirkovičeva je nosilec partizanske spomenice iz leta 1941.

AVGUST JAZBINSEK, kandidat za zvezni zbor proizvajalcev v industrijski skupini

August Jazbinšek je bil rojen v Sevnici ob Savi 25. avgusta 1901 kot sin delavske družine. V Sevnici je obiskoval vsi tri osnovne šole. Rad bi se posvetil študiju, pa zaradi slabih gmočnih razmer staršev ni mogel. Ze s 14 leti se je zaposlil na tamkajšnji žagi kot delavec. Pozneje je bil nekaj časa pismonoša, dokler ni dobil službe pri železniški kot progovni delavec. Pomeje je napravil izpit za kmetičnika. Po odsluženju kadrovskega roka v Vinkovcih je spet dobil službo pri železnici.

Jazbinšek je že mladi sodeloval v naprednih društvi, zlasti v organizaciji »Ujedinjeni Savez Zvezničarjev«, v kateri je imel tudi razne funkcije. Leta 1920 je sodeloval pri znanstvenih študijih. Narodnoosvobodilnemu pokretu se je pridružil že junija 1941. Skupno s celico KP na železnici v Novem mestu je organiziral tajni kanal, po katerem je prihajala med italijansko okupacijo pošta in druge stvari iz Ljubljane preko Novega mesta

na osvobodeno ozemlje. Po tem kanalu je šlo veliko različnega materiala, čeli vagoni in veliki ilegalci. Sodeloval je tudi pri raznih sabotažah. Po italijanski kapitulaciji je odšel v partizane, toda kmalu je bil poklican na politično delo na teren kot aktivist. Po končani vojni se je spet zaposlil pri železnici, kjer je še danes. Je član okrajnega komiteja, OLO in poslanec Ljudske skupščine Slovenije ter nosilec partizanske spomenice iz leta 1941.

STANE SMID, kandidat za republiški zbor proizvajalcev industrijske panoge

Stane Smid je bil rojen v Gradcu v Beli krajini 12. 11. 1910 kot sin obrtniških staršev. Tam je tudi posejal šolo in se izučil mizarke obrti, pozneje pa se napravil strokovni tečaj za modelnega mizarja v Beogradu. Pred vojno je delal na več krajih kot na primer v Ribnici, potem Topuskih Toplicah, kjer je leta 1939 organiziral uspešno stavko za višje plače v tamojšnji železnicarstvu, okupacija pa ga je zaočila v železnicarstvu v Storah pri Celju.

Ze pred vojno je udeležev. val v naprednih organizacijah. Zaradi upiranja nemške-

mu okupatorju v Storah so mu postala tla kmalu prevročna, zato se je že avgusta 1941 umaknil v domači kraj, kjer je začel takoj aktivno delati za narodnoosvobodilni pokret. Pri vojni tvaš v NOO junija 1944 je bil izvoljen v okrožni NOO.

Po vojni je bil nekaj časa poverjenik za notranje zadeve pri okrožnem IO Novo mesto, pozneje pa poverjenik za gradnje. Po razpustu okrožnih odborov je prišel na OLO Novo mesto, kjer je bil podpredsednik OLO in predsednik planske komisije vse do konca leta 1948, ko je bil premeščen v novo ustanovljeni oblasni odbor na Primorsko. Tu je imel spet referat za komunalne zadeve do razpustitve oblasnih odborov, nakar se je vrnil v Novo mesto, kjer je bil nekaj časa predsednik OLO Novo mesto. Leta 1951 je prevzel mesto predsednika okrajne zveze kmetijskih združenj, od tam pa je bil po službeni potrebi marca 1952 premeščen v nekdanjo, tovarno igraš prav v čisti, ko je ta stala pred socialistični konkurzom. Pod njegovim strokovnim vodstvom se je stanje v tovarni hitro izboljšalo, razširjena proizvodnja pa je dala zaslužek skoraj 200 novim delavcem in delavkam.

Enotnost našega ljudstva ob zadnjih dogodkih in pater Ciprijan

Lahko erdimo, da take enotnosti, in spontanega ogorčenja proti krivicam ter odločne volje, da se zoperstavijo z vsemi sredstvi takim in podobnim nakanam vesel, naši delovni ljudje zlepa niso pokazali, kot prav v teh zadnjih dneh. V tem odločnem »Ne!« se je ponovno manifestirala zgodovinska povezanost vseh jugoslovanskih narodov in enotnost misljenja naših delovnih ljudi z misljenjem ter stališčem državnega in političnega vodstva. V trenutku, ko so ljudje zvedeli za krivico odločiteve Angloameričanov, da prepustijo A s Trstom Italiji, so odpušča vsa morabna drobnina nesoglasja in ljudje so videli (in še vidijo) pred seboj veliko nevarnost, nevarnost, da spet pride toliko in toliko naših ljudi pod okupacijo grabljevitiga fašističnega soseda. Pri vsem tem so kritični tudi globoko užaljenost in krivico, ki nam je bila prizadejana z zahrbtno meštarsko odločitvijo. V tem trenutku so videli pred seboj spet starega sovražnika, kateremu so v zgodovini že večkrat dali po grbi, ker jim je povzročil obilo gorja: posebej v najnovejši zgodovini, a se vedno sezda krvavo imperialistično roko po naši zemlji.

Prav zato je bil odgovor naših ljudi spontan in odločen. Spregovorili so odločno, kot more spregovoriti samo narod, ki je veliko pretrpel in zna ceniti svojo svobodo in v svobodo drugih ljudstev. Iz skoraj vseh vasi Dolenjske smo dobili poročila o protestnih manifestacijah in veliki udeležbi na teh manifestacijah ter odločni pravilnosti naših ljudi, da se upro krivici. Na Vojnem odseku v Novem mestu se je prijavil 70 let star možakar in prosil, da ga sprejmejo v JLA, ker hoče na Italijane. V čoni B se je več kot desetina prebivalcev javilo protovoljno v enoto JLA. V naše uredništvo so prihajala poročila o protestnih zborovanjih in številne protestne resolucije ter brzojavke, prihajali pa so tudi posamezniki in v izjavah dajali duška svojemu ogorčenju sprčo nameravane krivice, ki so nam jo pripravili zahodni zavazniki Anglija in Amerika. Tudi slovenski katoliški duhovniki so se v tem trenutku pridružili odločnemu protestu naših ljudi tudi javno obsojili tako barantanje z našimi ljudmi, ozemljen in interesi, ob enem pa še znano papeževo izjavo.

Bela vrana med našimi ljudmi je le novomeški pater Ciprijan ali s pravim imenom Franc Napas, redovni duhovnik. Odločno je odklonil vsako izjavo, »jaz se v politiko nisem nikdar bavil, ne berem časopisov in tudi vesti o papeževi izjavi ne maram prebrati, ker sem po pokorščinski vzcan k molku.« Lepo in prav, toda čudimo se, da je za Ciprijanova nepopolitizirano nastopila prav sedaj, ko ne gre samo za neko politiko, temveč za življenjske interese domovne in ljudi naše krvi. Pater Ciprijan je tudi Slovenec in državljani FLRJ, je tudi katoliški duhovnik, kot so ostali duhovniki, ki so se v teh dneh odločili za svojo domovino. Trditve o nezanimanju za politiko in nebranju časopisov je v nasprotju z dejstvi samo v času nekovega bivanja v Novem mestu. Kaže, da se je pater Ciprijan med okupacijo poleg simpatije za Italijane nalezil tudi njihove pozabljivosti, če ni še kaj hujšega vmes. Naj oprost, če mu bomo osvežili spomin, to pa zato, da bodo naši delovni ljudje lahko presodili, kaj se skriva za tako trdovratno nepolitizirano patra Ciprijana.

Ali je bilo to nepolitizirano dejanje, da se je po osvoboditvi z vednosjo patra Ciprijana skrival v novomeškem samostanu vojni zločinec Stanko Drab? Znani organizator bele garde Karel Jordan je tudi prav patru Ciprijanu dobil zatočišče po italijanski kapitulaciji in od njega osebno navodilo in pomoč pri pobegu. Internacija naših ljudi med vojno je bila za patra Ciprijana božja in zato pravična kazen. Tolažil je žene, katerih možje so bili odpeljani v internacijo čez: »nič ne tarnajte, varje možje je bog kaznoval, ker so imeli druge ženske. Kar bog stori, vse prav stori.« Na konferencah Vincencijeve družbe med vojno, kjer so delili podpore najbolj revnim, je imel pater Ciprijan veliko besedo. Pri najboljši volji se danes ne more spomniti, če je dobila podpora katere revna družina ali oseba, ki je simpatizirala s partizani, ker je bilo odločilno tudi tu politično prepričanje. Pater Ciprijan je imel treme stike z italijanskimi oficirji in voditelji belih ter

jih šestokrat gostil v svoji sobi. Po vojni je napovedoval, da bo te oblasti kmalu konec. (Morda misli, da je sedaj prišel tisti čas in zato molči?) Če ne bere časopisov in se za politiko ne zmeni, kako potem ve, da je Amerika pripravljena na vojno in da se bo uresničila napoved tistih, ki so šli čez (pobeglih domobrancev), da se bodo po desetih letih vrnil? Take »nepolitizirane« parole je govoril pater Ciprijan še pred kratkim.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Se in še bi lahko naštevali »nepolitizirano« udejstvovanje patra Ciprijana, pa naj to zadostuje. V njegovem najbolj izrazitem primeru bodo naši ljudje lahko spoznali, kako se posamezni zagrnjenici izločijo iz skupnosti prav v času najhujših preizkušanj. »Prijetelja preizkusijo v nesreči,« pravi ljudski pregovor in ta velja v celoti tudi za razne Ciprijane in njemu slične, ki se potuhnjeno skrivajo pod plaščem nevtralnosti in nepolitiziranosti, v resnici pa so vse kaj drugega, kot se kažejo. Zato je prav, da vse take posameznike naši ljudje vidijo brez plašča ali drugega pokrivala, take, kot v resnici so, ker bodo le na ta način lahko dovolj budni in oprezn.

Nepotrebno uničevanje telefonskih izolatorjev

Ko so se odprla šolska vrata, so postali telefonski izolatorji priljubljena tarča za uničevanje, posebno še na Liniji Dvor - Smuka - Stari log. Zelo koristno bi bilo, da bi starši in šolska vodstva poučila šolarje, da je uničevanje telefonskih naprav zelo škodljivo. Telefon nam je dragocen pripomoček pri nesrečah, požarih in boleznih. Morda bodo nekaj tisti učenci, ki imajo danes piko na izolatorje in jih uničujejo, zboleli in bo prevoz za rešitev življenja nujen. Takrat bo dobra telefonska zveza opravila svojo dolžnost. Zato telefonskih naprav ne uničujte, temveč jih skrbno čuvajte.

Požgal ste ji dom, pobili družini — kaj še bi morali storiti, da bi naše ljudstvo globlje občutilo vaso advlatično kulturo.

29. oktober - praznik Novega mesta

(Nadaljevanje s 1. strani)
borbenih enot, ki naj včeraj v izselitveni pas na nemškem zasedbenem področju. Obe enoti naj bi ovrhali izseljevanje, predvsem pa pridružili svojim četam one, ki so se pred izseljevanjem zatekli v gozdove ali se pripravljali na prebeg na italijansko zasedbeno področje ter tako povečali število borcev proti okupatorju.

Organiziranje štajerskih partizanskih enot v I. Stajerski bataljon je bila naloga, poverjena Francu Rozmanu - Stanetu, ki je s svojo enoto 28. oktobra 1941 krenil iz Griz v Savinjski dolini proti Kozjanskemu. Organiziranje dolenjskih partizanskih enot v I. Dolenjski bataljon je bilo poverjeno dr. Alešu Bebleru in političnemu komisarju Glavnega poveljstva Mihi Marinku. Po sklepu Glavnega poveljstva je sredi septembra odšla iz taborišča na Krjmu manjša skupina borcev, ki sta jo vodila Milan Majcen in Tone Nosel - Span z nalogo, da v Mirnski dolini organizirata Mirovnoško partizansko četo. Ta četa naj bi se sedaj v oktobru združila v novomeško in belokranjsko četo ter deloma notranjskih partizanov, ki so napadli na Lož 19. oktobra 1941 res odšli na Dolenjsko. Senjenskem okrožju OF je tov. Tone Marinček prinesel sporočilo, naj za borce, ki bodo v akciji na Bučki pripravili vse potrebno za prehrano. Tovariš Marinček je bil takrat na poti proti Kostanjevici na Posočju (Sv. Križ), da bi pridobil za partizane čim več borcev iz številnih onih, ki so se z nemško stranjo umikali čez Krko, da bi se izognili preganjanju. Aktivist Francu Prhnetu je bilo naročeno, da potuje o potozju na Bučko. Tov. Prhnetu je v svojih spominih, da je v oktobru prišel k njemu tovariš Primož (dr. Aleš Bebler) in mu naročil, naj dobi točne podatke o nemški postojanki na Bučki. Stopil je v zvezo s tov. Znidaršičem mlajšim iz Bučke in se domeni, da mu sporoči po možnosti sledeče: številčno stanje posadke, namestitev municije, stražarska mesta in terenske priroke okoli postojanke. Omenjeni Znidaršič za je obvestil, da stražar Nemci sploh ne postavljajo, o postojanki v župnici pa je trdil, da ima občajna okna brez mrež ali okence. Trdil mu je celo, da bodo pri napadu sodelovali tudi domačini iz Bučke. Tako sporočilo je dobil Primož, nakar je bil dolečen dan napada. Hrano je štajerski rajon spravil na Pungerskičovo žago in obenem tudi dočeli vodice, ki naj bi partizanske enote vodili do zbirnega mesta oziroma proti Bučki. Glavni vodil je bil Novak iz Stopnega.

Zbirališče za partizanske čete je bilo določeno v bližini Smarjanskega Toplica, medtem ko je bila javka določena v gostilni za

val, vendar si o ciljih in namenih tega premikanja niso bili prav nič na jasnem. Eno tih poročil ve celo povedati, da je zborna mesto partizanskih enot predvideno na Tolstem vrhu, kjer se bo zbralo nad 1000 obojestranskih upornikov, ki bodo potem napadli Novo mesto.

glavni cesti pri Smarjanskem Toplicah za dan 30. oktobra ob 10. uri. Belokranjci, ki jim je Tine Zeleznik prinesel pismeno povelje Borisa Kidriča za odhod proti Bučki, so se na Smuku nad Semikom formirali v Belokranjsko četo in odšli preko Gorenjih Laz po globoko zapadlem svezem snegu proti Krki. S Krma je prišla skupina iz Notranjskega odreda. Mirovnoška četa bi se imela z novomeško združiti v pol bataljon, pa je z Mirnske doline prišlo le nekaj borcev, ker je prav tisti dan — 28. in 29. oktobra Milan Majcen skupno s svojim bratrancom padel v težki borbi z mnogostevilnejšim oddelkom nemških gestapovcev in policije.

V noči od 29. na 30. oktober je novomeška skupina krenila na pot, noseč s seboj vso opremo in vse orožje. Belokranjske skupine, ki so jo pričakovali, ni bilo, ker je izbrala drugo smer pod Gorjanci. V snegu in slabem vremenu je skupina zgrešila pot in prenočila na nekem senjku v bližini Novega mesta. Drugo jutro so krenili proti Trški gori, šli skozi vasi ob njenem vzhodni in prišli dopoldne na Stari grad, ki so ga takrat imeli v lasti Usmiljenih bratje iz Kandije. Tam so se oddahnil in bili pogosteni.

Italijanska obveščevalna služba je medtem že izsledila premikanje partizanskih enot, čeprav si ni bila na jasnem ne o številju borcev ne o namenu premika. Komisar javne varnosti v Novem mestu je s tega dne postal poročilo ljubljanski kusturji, ki je 31. oktobra 1941 z aktom št. 06.581 — Gab. sporočila poveljstvu XI. arm. zbora sledeče:

»Komisar javne varnosti v Novem mestu javlja, da se je večer dopoldne med 10. in 12. uro ustavilo na gradu Usmiljenih brez namene prišli upornikov, starih okrog 25 let, obojenih s puškami, revolverji in štirimi strojnicami (v resnici so imeli samo 1 strojnico). Občleni so bili v srbske (jugoslovanske) uniforme, nekateri so imeli čelade, drugi šajkače (bustina), vsi pa nahrbtnike. Govorili so slovensko in medtem, ko sta dva rekla, da sta iz Novega mesta, so drugi trdili, da so iz Ljubljane ali Stajerske. Ko so zahtevali hrane in tobaka, so se oddaljili v neznan smer. Nadalje poroča kvistor, da je naročil vsem policijskim organom zasledovanje te in drugih javljenih obojestranskih skupin z ukazom, da v potrebi pozovejo na sodelovanje tudi enote obojestransko vojaške sile.

Iz poročil raznih karabinjer. skih postaj razvidno, da so premike večjih ali manjših partizanskih skupin po Beli krajini in na dolenjskem opazno

brzostrelke in strojnice. Mitraljez Janko, Devi in Boris so prišli skoraj do stopnic in bili tako v mrtvem kotu varni pred ognjem s poslopja. Boris pa si je kmalu poskal zaklonišče za cerkvenim vogalom in obmetaval postojanko z ročnimi granatami. Več kot pol ure je trajalo divje strelanje z obeh strani, nato pa je nenadoma naslajala gluha tišina. To so izbrali Janko, Devi in Boris ter vdrli v župnici. V popolni temi so se v nekaj zadeli, da je močno zaropotalo, istočasno pa se zadere nemški glas: »Hände hoch!« in že pade ratal. V njem je Devi obležal, lahko r. njeni Janko, pa je težje ranjenega Borisa odnesel k ostalim borcem, ki so že dobili povelje za umik, ker so se približevali nemški kamioni, prikljanci iz sosednjih postojank po hrupu borbe. Ostali desetini nista utrpeli izgub.

Po napadu na Bučko so se partizani umikali tik ob nemški meji proti Mirnski dolini, medtem ko sta oba ranjena borca bila prepeljana v Novo mesto, kjer sta jih sprejela v nego dr. mači krov in privržnost in lju. bežen nekaterih partizanskih družin. Nemško poveljstvo je se iste noči obvestilo o napadu tudi sosednje italijansko vojaško poveljstvo. Novomeška italijanska posadka, ki je tačas že sledila vračajoče se Belokranjci in jih v noči med 2. in 3. novembrom skoraj popolnoma uničila, je z nekaj enotami sodelovala tudi pri skupnem nemško-italijanskem zasledovanju napadalcev na Bučko, vendar je bil ves njihov napor zaman. Dolenjski partizani so z velikimi napori sicer zaradi izredno slabega vremena, vendar pa po sovražniku nemoteni prišli v dolino Mirne.

Napad na Bučko ni povsem tako uspeh kot je bilo predvideno po operacijskem načrtu. Tudi Stanetov I. Stajerski bataljon je deloma zaradi izdajstva, predvsem pa zaradi izrednih in težkih vremenskih p. lik bil primoran k povratku preje, kot pa je dosegel svoj določeni cilj. V enem pa je načrt povsem uspeh. Nemški kakor tudi italijanski fašistični osvajači sta morala jasno spoznati, da partizanske akcije na Gorenjskem, Stajerskem, Dolenjskem in v Beli krajini niso samo nekaki napadi med seboj slabih povezanih uporniških skupin, temveč da jih vodi enotno vodstvo in enotna volja, ki natančno ve, kaj hoče: izgon in uničenje sovražnika in osvoboditev domače zemlje.

Novoletno nagradno žrebance z bogatimi dobitki se naglo približuje: ali ste poravnali zaostalo naročnino za »DOLENJSKI LIST«?

Zadnjih 100 ur življenja diktatorja Mussolinija

Na vogalu Piazza Loreto, glavnega trga Milana, so štiri velike benecinske črpalke, točno tam, kjer so pred osmimi leti besne množice ljudstva obsile za njegovo »Come i porchie in jezo otrekle z najgršimi kletvami osem trupel. To naj bi bil tudi simbolni konec fašističnega režima. Dve z glavo navzdol obešeni trupli sta bili zadnja ostanka Benita Mussolinija in njegove ljubice Clare Patacci. Poleg njih so visela trupla šestih fašistčnih voditeljev nekoliko manjšega kalibra.

V naslednjem resničnem poročilu je opisana pot poraženega diktatorja v zadnjih 100 urah, ki so mu še preostale od njegovega pobeza iz Milana pa do njegove smrti, ki mu jo je prinesel svinec iz preciznega orožja.

14. aprila 1945 se je začela velika ofenziva zaveznikov, ki je zadela smrtni udarec nemški vojski v Italiji in fašističnemu

režimu sploh. Napad je trajal teden dni in je šel od juga proti severu, dokler ni pokleknila Bologna.

Ze pozimi, ko je moralo biti slehernemu pametnemu človeku jasno, da so sile osile izgubile vojno, ko se je tudi nadškof milanski, kardinal Ildefonso Schuster spomnil, da bi morda lahko s svojo vplivnostjo preprečil bombardiranje lombardijskih mest, je Mussolini v svojem govoru februarja 1945 še vedno vpil, da se morajo Lombardijci braniti az vsemi razpoložljivimi sredstvi in istočasno še povečati teror, ki ga je Milan občutil več kot četrt stoletja. Na trgu, ki nosi danes ime »Piazza 15 maritira, je bilo v začetku aprila ubitih 15 upornikov.

Katastrofi nasproti

Po padcu Bologne je spoznal, da vsak otrok, da je še nekaj dni do konca fašistične Italije.

»Kje je Mussolini?«
»Mussolini je povprašal: »Kje so Američani?«

»Samo 90 kilometrov nas loči od njih,« je bil odgovor.

Vsi prisotni in v prvi vrsti duče, so si želeli, natančno kot dva tedna kasneje Göring — da postarejo ujetniki Američanov, rajši kot da jih dobi v roke lastno ljudstvo. Vse pa je kazalo, da bodo partizani prehiteli Američane. Mussolini se je zato odločil v zadnji minuti igrati vlogo junaka. »Umaknili se bomo v Nemčijo in v Alpa borili naprej,« je zaklecal. Banki d'Italia je dal nalog, naj izda milijardo lir, da bi imel potreben drošilni stroj. Komendant fašistične armade, maršal Graziani, je sporočil, da lahko začne vsak čas obojestransko vstajo partizanov in da bo potem vsak umik iz Milana nemogoč. Minister za notra-

nje zadeve Zerbin je prebral pismo generalnega sekretarja fašistične stranke Aleksandra Paolinija, v katerem je predlagal, da bi se italijanska armada umaknila proti severu za Valtellino, od kod se raj bi napravila ujunaški protinapad.

»Junaka Mussolini
Mussolini je povprašal: »Kje so Američani?«

»Samo 90 kilometrov nas loči od njih,« je bil odgovor.

Vsi prisotni in v prvi vrsti duče, so si želeli, natančno kot dva tedna kasneje Göring — da postarejo ujetniki Američanov, rajši kot da jih dobi v roke lastno ljudstvo. Vse pa je kazalo, da bodo partizani prehiteli Američane. Mussolini se je zato odločil v zadnji minuti igrati vlogo junaka. »Umaknili se bomo v Nemčijo in v Alpa borili naprej,« je zaklecal. Banki d'Italia je dal nalog, naj izda milijardo lir, da bi imel potreben drošilni stroj. Komendant fašistične armade, maršal Graziani, je sporočil, da lahko začne vsak čas obojestransko vstajo partizanov in da bo potem vsak umik iz Milana nemogoč. Minister za notra-

kjer je čakal nanj njegov sin Vittorio, ki se je pravkar vrnil iz Švice.

»Vendar! Kaj si opraviš? Si govoriš z njim?« je Mussolini hlastno vpraševal. »Ona je bil Jones Donald, ameriški konzul v Lugani.«

Vittorio je pritrtil.

»Osebnost?«

»Ne, Staričar v Lugani, pri katerem sem se skrival, je govoril.«

»In?«

Sin je skomizgnil z rameni. Kon ul ni mogel zagotoviti Mussolinju varnost v Švici.

Mussolini je pomislil, nato pa nervozno dejal: »Moram se prebiti v Švico! Naj me arretirajo, da si le rešim življenje!« Glavno je, da pridobim na času.

Njegov sklep je bil: »Če bom v Švici, grem v Lausanne, kjer sem častni mešan. Ne morejo me zavrtniti S pomočjo Hitlerjevih pisem bom dokazal, da sem rešil Švico napada. Kje je moja aktovka?« Puhitelj je nazaj v sejno dvorano, kjer je imel svoje uradne listine.

Točno ob 17. uri se je pojavil Mussolini v kardinalovi palači. Spremljala sta ga Graziani in

Zerbin. Kardinal Schuster je predstavil dva partizanska voditelja, ki sta takoj izjavila, da lahko sprejmeta le brezpogojno kapitulacijo fašistične vlade in armade. Po precej burni debati je Mussolini zaprosil, naj mu dovolijo eno uro za premislek. Ko je zapuščil palačo, je zaupal svojim spremljevalcem: »Mi moramo pobegniti iz mesta, dokler je še čas.«

Ko se je vrnil v prefekturo, je hitel duše živčno pripravljati priljago. Poleg milijarde lir je vzel s seboj vso tujko valuto, ki je bila pri rokah, dragulje, nakit in 40 kg zlata. Ura premisljevanja, ki si jo je izgovoril, je minila. Sklenil je: ne se predati! Njegov namen je bil, dobiti azil Švice. Prva postaja na njegovem begu raj bi bila Como, ki leži 60 km severno od Milana in je zadnji večji italijanski kraj pred švicarsko mejo. Ob 18.30 je bil Mussolini pripravljen za beg.

Odšel je na dvorišče prefektore, kjer je obvestil komandanta svoje telesne straže, da je pripravljen. Maršal Graziani in nek minister sta ga spremljala.

(Nadaljevanje)

Kaj pove o Novem mestu zgodovina

Novo mesto leži na okljuki reke Krke, in sicer na pomolu, kjer prestona cesta Ljubljana-Zagreb Krko. Stara rimska cesta iz Emone je vodila tudi odtu, in sicer preko Karteljvega proti Sisku, druga cesta proti Karlovcu pa je prestopala cesto pri Brodu. Rimljani so se izogibali velikih vzporov, zato so obšli novomeški pomol. Srednji vek je naravnost izskal bje do sto let, ki so omogočali lažjo obrambo. Na vrhu kapiteljskega hrba je v zgodnjem srednjem veku utrjena gospodarska postojarka stiškega samostana, ki se je imenoval Gradec. Spodnji del stolpa kapiteljske cerkve izvira iz romanske dobe in je bil sestavljen del te utrdb. Verjetno je bil celo jedro utrbe, saj leži na najvišjem delu hrba in ima spodaj skoraj 3 metre debelo zidovje.

Leta 1365 je podelil avstrijski cesar Rudolf IV. razvijajočemu se naselju Gradec široke mestne pravice in licence, hotel uveljaviti tudi točno vojsko oporišče. Tedaj je dobilo mesto ime Rudolfovo, prebivalstvo in okoliščini so pa imenovali »ovo mesto, pri čemer je tudi ostalo. Mesto, ki je tako dobilo vse možnosti razvoja, se je s svobodnim trgovanjem in rednimi letnimi sejami gospodarsko utrdilo in postalo trgovsko in obrtniško središče vse dolenskega kroja.

V mestu so se križale vse pomembne vojske in trgovske poti, na tem predelu slovenske zemlje. Mesto je že po naravi dobro zavarovano s strmimi in skalnatimi bregovi, ki na treh straneh mesta padajo proti Krki. Sezidalo si je še močno obrambno zidovje s številnimi stolpi in drugimi tedaj potrebnimi napravami, kar je v veliki meri povečalo varnost prebivalstva in pritegnilo v svojo sredo nove trgovce in obrtnike.

Sredi mesta so glavno cesto močno razširili in si uredili tržni prostor v obliki lijkaka, ki je tako značilen za gojsko dobo. Tako so dobili Novomeščani za trg največji prostor glede na ostale kranjske trge. Tod so si postavili trgovci svoja udobna in lepa bivaljšča, ki so bila v priležju odprta za arkadnimi hodniki za trgovanje in zadaj ležečimi obsebnimi skladišči. Tako je nastal veliki zaprti trg, ki je spajal pravokotno dotekajoče

ozke mestne ulice v zaključno celoto.

Srednjeveški načrt gradnje mest v teoriji obliki starega dela Novega mesta je do največje mere še danes ohranjen: če se izvzame, da je glavni trg utrpel največjo škodo in izgubil svoj pravi pomen in estetsko vrednost, ko so z zidanjem novega mostu preko Krke v Kandiji leta 1899 podrli južno obzidje in ga spremenili le v široko cesto. Pojaj tega so tudi v zadnjih desetletjih iz morda neupravičenega trgovskega pohlepa in v nepoznanju kulturno-zgodovinskih vrednosti posameznih zgradb mnogo porušili. Zazidali so lepe in značilne arkadne hodnike ter namesto njih uredili sodobne trgovne z velikimi izločnimi okni, ki so v ostrem nasprotju z nač. nom rekonstrukcije gradnje.

V začetku 15. stoletja se je blagostanje mesta že v toliko dvignilo, da so mislili na zgraditev nove velike cerkve vrh kapiteljskega gr. ča. Tam je stala že popreje cerkevja sv. Nikolaja, prvotna morda celo iz romanske dobe, gotovo pa že večja iz prve gotične dobe, sezidane ob ustanovitvi mesta, katere prezbiterij, so med leti 1410-1420 porušili in zidali novega v zgodnjem gotičnem slogu. Po beležki v kapiteljskem arhivu je bil novi prezbiterij posvečen 1429. leta. Značilno je, da se nahaja pod njim kripta, ki v gotičnih cerkvah te dobe ni običajna. Kripta je obokana, enako tudi trena predeža, z grebenastimi križnimi oboki, ki govora za zgodnejši način gradnje. Tudi močno zidovje je pričča, da je morala kripta nastati zgodaj, ko je bil spomin na romanske krp. te še dovolj živ in so si jo hoteli ohraniti tudi v novi cerkvi.

Novi prezbiterij so zidali tudi v smeri vzhod - zahod, ne glede na os obstoječe stare gotične cerkvene ladje, katero so hoteli s stolpom vred porušiti in zidati večjo in višjo z novim stolpom v že tedaj sezidani zakristiji vrh predeže.

Do te zidave pa ni prišlo, čeprav je bil z listino cesarja Friderika IV. ustanovljen leta 1493 kolegijat kapitelj in je s tem postalo Novo mesto središče obsežnega cerkvenega ozemlja. Prihranjene denarne vires so ver-

jetno porabili za prošljo, ki je bila dograjena 1627. leta.

Druga velika cerkvena zgradba te dobe je zidanje fradriškanske cerkve, zadaj vzhodno stran Glavnega trga, na mestu stare kapele sv. Lenarda, katero so po letu 1469 podrli in zidali rovo gotično cerkev, ki je bila dozidana in posvečena leta 1478. Ob istem času so zidali poleg cerkve tudi samostan, ki je bil dograjen leta 1698.

Pomembnejša zgradba iz prve polovice 16. stoletja je Križatijska, domera nemškega viteškega reda, katero so prevzeli v svojo last leta 1584.

Ceprav je bilo v tej dobi Novo mesto ra. v šku svoje gospodarske moči, so njegovo blagostanje uničevali pogosti požari, ki so mesto delno ali pa v celoti upapeli. Mesto je gorelo, kakor povedo podatki, v letih 1540, 1576, 1584, 1605, 1664, 1736 in 1795. Posebno požara v letih 1576 in 1664 sta bila huda, saj je mesto obakrat pogorelo do tal.

Tudi Turki so prizadejali mesto občutno škodo. Pustošili so po okolicah leta 1429 napadli tudi utrjeno mesto, toda zaman. Leta 1435 in 1442 so oblegali mesto celjski grofje in mu znatno škodili. Sicer mesto po teh vojskih dejanjih ni bilo v gradbenem oz. ru. močneje prizadeto, vendar so bile trgovske zveze z mestom začasnó pretrgane posebno s Hrvaško in Ogrsko, ki je skušala najti drugega pota do morja, namesto skoraj ožrogjeno krajjico. Kmalu nato se je trgovska pot ob Krki prelo-

žila v doljino Save in Novo mesto je izgubilo velik del slovesa močnega trgovskega mesta.

Usoden udarec Novemu mestu je bila pa ustanovitev Karlovcu leta 1870. Karlovec je prevzel vse važnejše posle, ki so bili dotlej pravica Novega mesta. Od tedaj je mesto gospodarsko propadalo in riti 1746. leta ustanovljena gimnazija mu ni mogla pomagati. Kasneje je mesto dobilo še Kresjio in tako postalo kulturno in gospodarsko središče Dolenjske, vendar ni raslo v širino, kar nazorno pričajo hane številke v Novem mestu, katerih je bilo leta 1515 še 272 števil, leta 1910 pa le 249.

Val romantike je zbudil sicer (Nadaljevanje na 4. strani)

Pogled na Glavni trg v Novem mestu okrog leta 1895.

Kmetijska šola Grm — pomembna gospodarska ustanova

Dolenjska je pokrajina, ki je še danes zelo zaprta svetu. Proti koncu 19. stoletja je Avstrija vse močneje težila za tem, da si čim troneje podredi obsejne slovenske predele pa morda še bogato Savsko dolino v zvezi s prodramjem na Bližnji Vzhod in Slovenski Kras (ker hoče po južni železnici vezo s Tratom). Tako Dolenjska dolgo ne občuti gospodarskih, političnih in kulturnih problemov ostalih slovenskih pokrajin. Tako je tudi po vsej Sloveniji znana Kmetijska šola

uslužbenstva in delavstva je 19 odstotkov, medtem ko so ostali poklici zastopani le s 5,5 odstotki. Te številke nam govorijo, da si napredka Dolenjske ne moremo misliti brez visokorazvitega kmetijstva in so nam hkrati opomin, da moramo z različnimi gospodarskimi in političnimi ukrepi postopoma brisati zaostalost dolenjskega podeželja.

Kdo vse predvsem ima dolžnost, da največ prispeva k razvoju dolenjskega kmetijstva? Brez dvoma Kmetijska šola Grm, ki ima že po svoji osrednji dolenjski legi in po naprednem delu z zemljo in živino nekako predravico in moralno dolžnost, da neposredno vpliva na izboljšanje dolenjskega kmetijstva. Toda Kmetijska šola Grm nikakor ni le vzorno urejeno (sicer nekoliko preobsežno in preveč razdrobljeno) posestvo, ampak v prvi vrsti kmetijska šola, ki naj bi s polkvalificiranimi kmetovalci, ki jih vsako leto podeželju daje, vplivala na gospodarsko rast Dolenjske. Toda kako je v resnici?

Iz statističnih podatkov moramo razbrati, da se izobražuje na Grmu od vseh vpisanih povprečno le 20 odstotkov Dolenjcev — ostali gojenci se vpisujejo iz gospodarsko razvitejših pokrajin. Gojenke se posvečajo drugim poklicem, če ni mojihve. Tretjina absolventov gre na srednje kmetijske šole, le dve tretjini se vrnejo na kmetije. Povprečno se na Kmetijsko šolo na Grmu vpíše letno 30 gojencev in tako da 20 odstotkov vpisanih Dolenjcev 6 mladih ljudi, ki se povprečno na leto odločijo za izobraževanje v tej Kmetijski šoli. Šest polkvalificiranih kmetovalcev, ki jih daje šola vsako leto Dolenjski, je vsekakor za ostalo kmetijstvo pri nas mnogo premalo.

Do kmetijskega dela mora čuti človek neko posebno nagibenje, če hoče biti srečen v poklicu. Zato naj bi se vpisoval v kmetijsko šolo predvsem mladi fantje s podeželja, ki živijo in delajo že od rojstva v naravi in so zato močno navezani na zemljo. Toda to je le papazija. Listanje po kartote-

ki o socialnem izvoru pove, da je doslej večina gojencev prejemala otroške doklade, z drugimi besedami, da izhajajo iz delavskih in uradniških družin. Med njimi so taki, ki jim je spodletelo v gimnaziji, pa so se zatekli na grmako kmetijsko šolo v veri, da jim bo življenje odtlej bolj prizanašalo.

Letos vzgaja Kmetijska šola Grm 21 gojencev in — kar je razveseljujoče — med njimi je 12 Dolenjcev. Gojenci iz Gorlenjske, Stajerske in Prekmurja, posebno iz Prekmurja so v ognju, ko nanese povovor na kmetijsko vprašanje. Tam obstoječa zemljo z raznovrstnimi kmetijskimi stroji, mladina, ki od tam prihaja na Dolenjsko študirat, zna svojo navezanost na zemljo družiti z najnovejšimi izsledki znanosti na področju kmetijstva in s splošno razgledanostjo, ki jo daje šola, medtem ko misli prenekateri dolenjski človek, da mu zemlja ne bo rodila, če je ne bo obdeloval po zastarali, tradicionalni, iz roda v rod podedovani tisoletni dolenjski praksi.

Nekako tak veter piha na Dolenjskem: Če nisi za nobeno rabo, boš pa doma krave pasel. To velja menda za mladino. Postarajmo nekoliko ta rek: ko boš zrastle, ne boš več pastir, ampak kmet! To se pravi: najzabitejšim je tako usojeno, da bodo kmeti, ker niso za nič drugega na svetu sposobni, za kmeta je dober tudi najbolj trd človek. In dalje: Ker je že tako, da ti pride kmetovanje samo od sebe v meso in kri, čemu neki šola in čemu neki v svet, da bi videl kako gre drugje ta reč. Za ometa je bilo po starem dobro, zakej ne bi bilo še za sina?

Ob vseh visokih obilnicah prepevamo slavospeve in nastevamo imena zaslužnih mož. Ob 80-letnici prve Kmetijske šole v Sloveniji, ki životari na Grmu pri Novem mestu in ne vpliva na zaostalost okolice tako, kakor bi po svojem pomembnem gospodarskem poslanstvu morala, smo dolžni, da se zresimo. Napočil je trenutek, ko lahko vprašamo kmetijske zadruge, kako si zamisljajo napredek v kmetijstvu brez kmetijskih strokovnjakov, brez osnovne kmetijske izobrazbe, 2000 dinarjev mesečne izobraževalne bi v nobenem primeru ne smelo biti tako hudo breme, da bi kmetijske zadruge ne mogle vzdrževati vsaj po enega gojenca eno smmo leto.

Kmetijska šola Grm je pomembna gospodarska ustanova in je najmanj 20 let ne bodo se prerastle potrebe po novi prostornejši in modernjši nega kopališča, tlakovanje ceste in še fasade pa bomo videli, da se ni še nikdar v zgodovini Novega mesta toliko gradilo, kakor vsa povojna leta do danes. Toda še vedno manjka stanovanjskih zgradb in te naj bi za svoje delavstvo gradila močnejša gospodarska podjetja. Novo mesto bo šele takrat prebrzdilo stanovanjsko krizo, ko bodo posamezna podjetja zgradila stanovanjskih zgradb za toliko ljudi, kolikor so jih pritegnila iz podeželja in zaposlila.

Vinko B.

O dolenjski živinoreji in moderni mlekarni

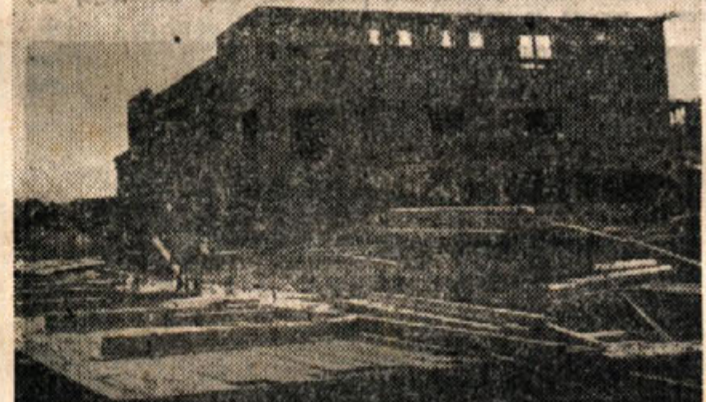
Novo mesto je danes središče največjega predela v Sloveniji, predela, ki je v osvobodilni borbi največ trpel. Nikjer v Sloveniji ni vojna porušila toliko krajev in vasi, izsekala toliko gozdov in tako zredila živino kot v bivšem novomeškem okrožju. Gospodarske nesreče kot suša, požara, toča se vrste že desetletja in ne nastopajo nikjer v Slove-

okolje, kekor ga ima danes. Kako?

V Kandiji pri Novem mestu zida gradbeno podjetje »Krkas« eno najmodernjših tovarn za predelavo mleka. Moderno mlekarno, ki bo vsrkavala čez nekaj let do 20.000 mleka dnevno iz dolenjskega podeželja, investira Glavna zadruga zveza Slovenije. Dolenjski živinorejski strokovnjaki domnevaajo, da

važna, na 25 din. Visoka prodajna cena zahteva, da bo treba stroške dovoza znatno znižati. Kako?

Vse kmetijske zadruge bodo morale že v zimskem obdobju organizirati zbirna središča za mleko, ki ga bo več »UNIMOG« ovs dovažalo v mesto in kasneje v poletju 1954 v tovarno. Le tako bo lahko Mlekarna že sredi prihodnjega leta obratovala in dajala vse v tje zasluške dolenjskim živinorejcem.

Moderna Mlekarna v Kandiji pri Novem mestu bo predelala dnevno 20.000 litrov mleka. Gradi — »Krkas«.

nili v tako hudi obliki, kot prav na Dolenjskem. Prištejmo k temu še dejstvo, da je zemlja ilovnatna in kamenita, da ji primanjkuje gnoj in razumljivo nam bodo predvojne gospodarske krize, ki so se vrstile druga za drugo, medtem, ko so v demarnih zavodih padale hranilne vloge od leta do leta; industrija, obrt in trgovina je hiralna, namesto da bi krila gospodarski primankljaj Dolenjske.

Razumljivo je, da bo morala imeti Novo mesto kot kmetijsko središče Dolenjske že v bližnji bodočnosti mnogo večji vpliv na gospodarsko zaostalost

bo moderna mlekarna vzpodbudno vplivala na razvoj živinoreje. Notranjo opremo nove tovarne bo prispevala mednarodna organizacija »UNICEF«.

Večina dela bodo v mlekarni opravljali stroji, tako da bo tovarna zaposlila le nekaj nad 15 ljudi. Celotna gradnja z opremo vred bo stala okrog 100 milijonov. Ti visoki izdatki se bodo obrestoval le, če se bo dolenjsko podeželje povzpelo v živinorejo na visoko razvojno stopnjo in bo že v bližnji bodočnosti organiziralo dobro odkupno mrežo mleka.

Živinorejski strokovnjaki izjavljajo, da so razstave rodovne živine glede na skromne živinorejske možnosti doslej je popolnoma zadovoljive, medtem ko je odkupna mreža mleka še vedno zelo slabo organizirana. Dolenjsko podeželje daje doslej le okrog 900 do 1000 litrov mleka dnevno, kar krnje koma) potrebe mestnega prebivalstva. Ob tej količini mleka ne smemo misliti na predelavo mleka. Odkupna cena 15 do 17 din za liter mleka naraste zaradi slabih prometnih zvez in prevoznih stroškov za edini »UNIMOG«, ki ga v mestu do-

V Novem mestu že osmo leto zidajo

Vzporedno z novimi industrijskimi gradnjami in stanovanjskimi hišami je v Novem mestu naraščalo tudi mestno prebivalstvo. Letnica 1911 nam pove, da je imelo mesto takrat le 3000 prebivalcev, v letu 1921 so našli 3200 meščanov, a v letu 1945 3500 prebivalcev. Letnji prirastek prebivalstva je za prejšnja leta 0,82 odstotka v mestu, medtem ko imajo okoliški kraji večji naravni prirastek pa tudi dotok ljudstva v te kraje je večji, tako da lahko računamo skupno povprečje prirastka, ki znesi 1,1 odstotka. Ti odstotki bi povedali, da bi imelo bodoče veliko Novo mesto v 50 letih 13.500 prebivalcev, pri tem pa nikakor ni vračunan dotok ljudi, ki jih je po vojni pritegnila v Novo mesto industrija.

Poglejmo samo dve številki, ki nazorno kažejo, kako hitro naraščajo prebivalstvo v mestu in bližnji okolici. Popis prebivalstva v letu 1948 je v mestni občini našel 5304 ljudi, medtem ko pove statistika za mesec avgust v letošnjem letu, da živi v novomeški občini 6273 ljudi. Prebivalstvo Novega mesta je dneva v dan naraščalo, kar je nujna posledica naglega razvoja industrije v mestu in bližnji okolici. V zvezi s številom prebivalstva pa naraščata tudi stanovanjska kriza, ki jo bo treba omiliti. Kaj vse si je Novo mesto po vojni dogradilo?

Kratek pogled v zgodovino povojnih gradenj v Novem mestu pove, da je bila najobsebnjša in najpomembnejša gradnja doslej v Briljino pri Novem mestu, ki nam je dala tovarno »Novoteks«. Gradnja je danes v okolici tovarne ra zamrila. De-

lovn kolektiv je dobil s stanovanjskim blokom stanovanja za svoje delavce, a tovarna si bo s čistilnimi napravami in s pralnico volne poenostavila proizvodni proces.

Tudi »Pionir« je pozidal v Briljino velik kos ozemlja. Prvotno je imel svoje upravne prostore v barakah, ki so bile vojna deželišča, toda danes ima moderno upravno poslopje, prostorne delavnice, a tudi stanovanjske bloke si zida v neposredni bližini. Ker smo v Briljino, nikakor ne smemo pozabiti združeno doma, ki bo, popolnoma dograjen, pomembna trgovska, stanovanjska in kulturnoprosvetna zgradba. Briljini je dobil tudi novi veliki transformator za celo dolenjsko področje.

Pred leti je zrastle na desnem

bregu Krke »Kremens, pralnica kremenčevega peska, ki je neobhodno potrebna steklarstvu. Pralnica si bo morala zgraditi še primerne čistilne naprave. Investicije za te naprave se bodo že kmalu obrestovale, ker bo pralnica izgubila manj peska, pa tudi Krka bo nasproti kopališča čistejša.

Republiška cestna uprava, ki je imela v prvih povojnih letih svoje upravne prostore in delavnice v mestu, si je zgradila nove prostore ob cesti med Novim mestom in Briljino. Tudi Združeno vojnih invalidov je mnogo prispevalo v celotni gradbeni dejavnosti v Novem mestu. Hjo ra Glavnem trgu, ki je zidal v njihovi lasti, so popolnoma predelali. Sedaj posluje v njej okrepčevalnica in slaščičarna. Hiša, kjer posluje danes podjetje »Roga«, je pred leti zrasla v eno nadstropje in dobila čisto novo lice. Okrajna zadruga, na zveza je doslej malo gradila, toda prav letos je začela z večjimi gradnjami — mlekarno, »Agroservisoma« in vmsko kletjo v Bajnoju. Vse tri gradnje bodo močno vplivale na gospodarsko rast našega okraja.

V prvih povojnih letih so obnavljali kirurški oddelke novomeške bolnišnice in predelovali sedanji interni oddelke. Novo mesto bo dobilo kmalu tudi pljučni oddelke novomeške bolnišnice. Omeniti moramo modern podvoz pod kandjijsko cesto, ki bo vezal interni in pljučni oddelke novomeške bolnišnice. Ena najlepših gradenj v Novem mestu je bila obnova železniskega mostu čez Krko. Priljetimo k tej gradnji se predelava tovarne lesnih izdelkov,

prezidave in popravila večine mestnih hiš, novozgrajene stanovanjske bloke ra Ločenjski cesti, na bivši Ljubljanski cesti, prenovljeno Osnovno šolo, rast stanovanjskih hiš na Grmu in v Cegelnici, gradnja narodne banke in poslopja DOZ, v Briljino tr nadstropna novomeškega »nebotičnika«, prenovljeno Kresjio, Križatijsko, novega modernega kopališča, tlakovanje ceste in še fasade pa bomo videli, da se ni še nikdar v zgodovini Novega mesta toliko gradilo, kakor vsa povojna leta do danes. Toda še vedno manjka stanovanjskih zgradb in te naj bi za svoje delavstvo gradila močnejša gospodarska podjetja. Novo mesto bo šele takrat prebrzdilo stanovanjsko krizo, ko bodo posamezna podjetja zgradila stanovanjskih zgradb za toliko ljudi, kolikor so jih pritegnila iz podeželja in zaposlila.

Vinko B.

Na Grmu pri Novem mestu rastejo vedno nove stanovanjske hiše. Pogled na novo mestni predel, ki bo kmalu zahteval urejeno kanalizacijo in dobro vodo vodno omrežje.

Gospodarskega sveta Ljudskega odbora mestne občine Novo mesto

Da bi dobili številni naši bralci vpogled v bodočo gradbeno in družbeno dejavnost v Novem mestu, smo pred prvim slovenskim praznovanjem občinskega praznika obiskali predsednika Gospodarskega sveta pri Ljudskem odboru Mestne občine Ludvika Perica. Pravi smo ga za odgovore na nekaj vprašanj, ki naj bi osvetlili delo Gospodarskega sveta, napore in prizadevanja Ljudskega odbora mestne občine. Objavljamo potek razgovora:

Kakšne stavbe in novogradnje bi bile mestu trenutno najbolj potrebne? Kaj vse si bo Novo mesto že v bližnji bodočnosti zidalo?

Stanovanjske hiše! Stanovanjska kriza je v Novem mestu tako občutna, da je ne bomo še tako kmalu prebrodili. Ljudski odbor mestne občine bi rad zid dal stanovanjske stavbe, toda trenutno ima le dolg, ki ga bo treba najprej plačati, potem bo mo mogoče misliti na gradnjo. Vsekakor pa si bodo morala mestna podjetja razširiti in modernizirati delavnice, kot je to storilo Mestno mizarstvo podjetje, ki zaposluje že 80 delavcev, medtem ko jih je prej le 30.

Kako gleda Gospodarski svet pri LO mestne občine na prizadevanja industrijskih in ostalih podjetij ter privatnikov za razmah gradbene dejavnosti?

Stanovanjske hiše naj bi gradila predvsem večja industrijska podjetja v Novem mestu, ker imajo stalen vir dohodkov, pa tudi dolžnost, saj so prav ta podjetja pritegnila v mesto novo prebivalstvo s podeželja. Mislim pa, da naj bi Narodna banka v večji količini kot doslej kreditirala gradnje privatnikom, saj so to tudi najcenejše gradnje. Enodružinska hiša stane dva milijona 400.000, če jo gradi gradbeno podjetje, a če jo zida privatnik, jo dogradi celo za pol milijona. To so povedale stanovanjske gradnje na Gemu.

Širnih dolenskih gozdov, kar kliče po lesnem kombinatu, ki naj bi stal nekje v bližnji mestu in bi predeloval tudi vse lesne odpadke. To so tri možnosti razvoja dolenske industrije. Najbolj bi se obrestovala izdelava oblozih plošč iz glinice. V Straži in Prečni imamo eno najpomembnejših ležišč glinice v Jugoslaviji. Ze pred vojno so mislili na gradnjo moderne tovarne za izdelavo oblozih plošč — klinkerja. Investicije bi se izplačale, saj bi si z novo tovarno gospodarsko opomogli vsi trije dolenski rudniki, ki danes životarijo: Kanizarica, rudnik v Kočevju in v St. Janžu.

Kakšne možnosti in naloge ima Novo mesto kot prometno središče Dolenjske?

Letos bomo tlakovali cesto do okraja do železniške postaje. Medtem, ko je glavna cesta lepo urejena in oskrbovana, so stranske mestne ulice zelo zanemarjene.

Kako si Gospodarski svet zamisla gradnje v mestu glede na zgodovinsko pomembnost mesta? Ali naj se zgodovinske stavbe še naprej obnavljajo, ali naj središče Dolenjske dobiva modernejšee lice?

O tem vprašanju smo v Novem mestu močno deljenih mnenj. Vsekakor bo Novo mesto z doživajo Narodne banke in prostorov oslovalnice DOZ-a na Glavnem trgu v zgodovinsko umetniškem pogledu kot mesto s pomembnimi srednjeveškimi spomeniki, za tako močno predstavljeno, da naj bi bodoče gradnje bile primernejše današnjem dnevu. Letni proračun odbora mestne občine bi v bodoče težko trpel izdatke za obnavljanje zgodovinskih zgradb ob skrbi, da naj bi Novo mesto

postalo tudi visoko razvito industrijsko središče Dolenjske.

Kaj vse ovira LO MO pri skrbi, da bi Novo mesto postalo zares visoko razvito gospodarsko, politično in kulturno središče Dolenjske?

Finance!

Financiranje! Finančno stanje Dolenjske je sicer malokdo v njegovi ožji domovini poznal njegova dela, ker so bila vsa natisnjena v inozemstvu, a v domovini naša zabranjena, saj je pisatelj dolga leta preživel v emigraciji.

Leto 1922 je pisatelj Ignazio Silone živel v Trstu, kjer je ureval delavsko glasilo »Il Lavoratore«. Uredništvo tega lista pa so fašisti kar trikrat napadli. Pri teh »junaskih podvigih« jih je vselej ščitila policija. Prostor uredništva in uprave časopisa »Il Lavoratore« so bili opustošeni, tiskarski stroji uničeni.

Po »Pohodu na Rim« je pisatelj Ignazio Silone moral zbežati v tujino, kjer se je kot komunistični aktivist boril proti fašistični vladavini v svoji domovini. Kot urednik strankinega glasila »Avanti« in tajnik socialistične stranke se je 1944 vrnil v domovino in se zavzemal za združenje socialističnih strank v tem svojstvu je mnogo polemiziral s Togliattijem, s katerim je nekoč odšel v Moskvo kot član razširjene eksekutive Komunistične internacionale. Danes je predsednik italijanskega PEN kluba.

V svojem romanu »Kruh in vino«, ki je bil najprej natisnjen leta 1936 v angleškem jeziku, je Ignazio Silone tako karakteriziral italijansko »junastvo« v času »junaska« pohoda Mussolinijevih črnosrajčnikov na Abesinijo:

»Vojna bo težka,« smelo izreče don Paolo.

»V najslabšem primeru,« odvrne advokat, »bomo še vedno nekaj dobili. Po vsaki vojni, a posebno po vsakem porazu se je naša država povečala. Porazi pri Custozzi, pri Novari, pri Visu, pri Adni, pri Caporetu so napravili Italijo večjo. Četudi bomo tudi tokrat poraženi, sigurno nam bodo, da bi nam utešili glad, nekaj le darovali. Ako pa zmagamo — tedaj nas naj Bog čuva pred Anglijo!«

In v istem romanu prikazuje pisatelj lažne vzroke fašistične imperialistične vojne takole: (Fašistični vojni hujskači, advokat Zabaglione govori množici):

»O ti moj narod, potomec večnega Rimala... Recite mi, kdo je razvil civilizacijo in kulturo na Mediteran in na vso nekoč poznano Afriko?«

»Mi!« je odgovorilo več glasov.

»Toda plodove so pobrali drugi. Povejte mi, rotim vas, samo še to, kdo je odkril Ameriko?«

Zdaj so vsi skočili pokonci in zarjaveli:

»Mi! Mi! Mi!«

»Toda drugi jo zdej uživajo! Povejte mi samo še to, zaklinjam vas, kdo je izumil elektriko, brzojav, in vse drugo, na čemer je zgrajeno moderno življenje?«

»Mi!« je odgovorilo nekoliko glasov.

»Toda vse to uživajo drugi! Povejte mi končno, prosim vas, kdo se je izseljeval v vse države sveta, da je kopal rudnike, gradil mostove, trasiral ceste, osuševal močvirja?«

Zdaj so spet vsi skočili na noge in zarjaveli:

»Mi! Mi! Mi!«

»Tako sem vam torej objasnili vzroke vaše revščine. Toda Božja Previdnost je po stoletjih ponizjala in krivic poslala naši državi Cloveka, ki bo storil vse, da se nam vrne vse ono, kar nam pripada in kar so nam drugi ukradli.«

»Na Londoni! Na Londoni!« zakriči več glasov.

»Na New York! V Ameriki! V Kaliforniji!« kriče ostali.

London in New York, ki sta z zadnjo »salomonsko« razsodbo v Trstu po svoje rezala pravo Jugoslavijo, sta najbrž pozabila na te vrstice iz romana največjega italijanskega pisatelja Ignazija Sionea. Čudo prečudno in vendar je roman »Kruh in vino« bil prej natisnjen v angleškem kakor v italijanskem jeziku.

»O ti moj narod, potomec večnega Rimala... Recite mi, kdo je razvil civilizacijo in kulturo na Mediteran in na vso nekoč poznano Afriko?«

»Mi!« je odgovorilo več glasov.

»Toda plodove so pobrali drugi. Povejte mi, rotim vas, samo še to, kdo je odkril Ameriko?«

Ta jih pač najbolj poznata

Ignazio Silone spada še danes med najpopularnejša imena Italije. Njegovi roman: »Kruh in vino«, »Fontamara«, »Seme pod snegom« so poznani tudi marsikateremu slovenskemu ljubitelju dobre knjige. Do zloma fašizma je sicer malokdo v njegovi ožji domovini poznal njegova dela, ker so bila vsa natisnjena v inozemstvu, a v domovini naša zabranjena, saj je pisatelj dolga leta preživel v emigraciji.

Dolenjski muzej odpira svoja vrata

Za prvo praznovanje novomeškega občinskega praznika bo tudi Dolenjski muzej v Novem mestu odprl svoja vrata in dal priliko Novomeščanom in Dolenjcem, da si ogledajo prve začetne zbirke muzeja.

Razumljivo je, da taka ustanova, kot mora biti pokrajinski muzej, ne more že v nekaj mesecih ali dveh letih biti to, kar po svojem namenu mora biti. Ne samo, da je treba za ustreznih prostorov, tudi ureditev še tako skromne muzejske zbirke zahteva ne samo mnogo truda, temveč tudi strokovnega znanja in najrazličnejših tehničnih pripomočkov. Vsaka muzejska ustanova mora šele v nekajletnem sistematičnem zbiranju gradiva, njegovem konserviranju in študiju urediti svoje zbirke tako,

1. Oddelek narodnoosvobodilne borbe, ki naj vsebuje s nekaterimi predmeti, dokumenti in zemljevidi, skicami in podobnim prikaže razvoj progresivne misli na Dolenjskem ter razvoj narodnoosvobodilnega gibanja.

2. Arheološki oddelek, ki naj s svojimi zbirkami kot v preteku kaže najvažnejša najdišča in predmete iz predrimskih in rimskih dobe. Saj je Dolenjska v arheološki znanosti poznana kot naravnost klasična dežela slovenskega halštata (starejšega obdobja železa), prav tako kot vemo, da so preko Dolenjske vodile nekatere važne rimske ceste in so zato tudi sledovi rimske dobe dosti pogosti.

3. Kulturno-zgodovinski oddelek Novega mesta z nekaterimi dokumenti in predmeti iz novomeške zgodovine. Naj bi te prve začetne zbirke privabile čimveč obiskovalce, budile v njih zanimanje za preteklost našega ljudstva in naše zemlje ter pripomogle, da bi ob podpori in sodelovanju Dolenjcev tudi ta ljudsko vzgojna in znanstvena ustanova Novega mesta stopila v obdobje napredka in čim uspešnejšega dela.

Odprto pismo okrajnemu odboru Zveze borcev v Novem mestu

Dve leti bo že tega, kar je Dolenjski list opozoril organizacijo Zveze borcev na Dvoru, da so partizanski grobovi na Laščah zelo zanemarjeni. Toda tudi do danes se ni še nič spremenilo. Ali vedo to tovariši na OO ZB v Novem mestu? Morda bodo imeli več čuta in pietete do padlih borcev? Zakaj danes kažemo nehalnost, popotnim pa prikazujemo našo notranjo plehkost in s tem sramotimo tiste, ki so nam prinesli s svojimi življenjskimi vrednotami?

Častilci alkohola, kaj bi bilo, če bi šlo za res?

V zadnjih dneh smo bili spet priče novih žalostnih prizorov in mučnih vslov, ki so jih napravili od blaženega alkohola snabdženja posamezniki. Na vojaške večbe so odhajali moške in fantje. Velika večina je bilo treznih in resnih, kot so resni časi in priprave za morebitne odgovorne naloge, ki bi lahko prišle. Toda med njimi je bilo tudi tako anarhskih, da so komaj stali na nogah. Prihajali so prepozno, poleg tega pa še v takem stanju, da najmanj 10 ur se ni sposobni za nobeno nalogo. Takih natreskanci so povzročili razne prepire in celo pretepe ter počenjali druge neslanosti, katerih se mora vsak kulturni človek sramovati. Temužajo obsojdo zaslužijo tako podjetje in obnašanje posameznikov v teh dneh, ko vsi delovni ljudje Jugoslavije ogorčeni stiskajo zobe in pesti spriče nezasižane krivice, ki nam jo hočejo spet povzročiti veselite z zahrbtno prepustitvijo cone A STO Italiji. V trenutku, ko ogromna večina naših delovnih ljudi odločno protestira proti takim metatarskim odločitvam in je pripravljena braniti interese naših ljudi in naše domovine z vsem, tudi za ceno največjih žrtev, pa posamezniki nimajo niti toliko državljanske zavesti moralnega lika dostojnega, kulturnega človeka, da bi prišli na določeno mesto ob dobo, ločenem času in trezni. Njihova domovina, njihov ideal, njihova korajža, njihov ponos in njihova perspektiva je neozdravljiva. Najbolj žalostno pri tem pa je še, da je večje odstotek takih ljudi mladih, 20 do 30 let.

V edinclo majorja Dimiča je bilo vpoklicano na vojaške večbe določeno število obveznikov.

Večina jih je prišla pravočasno, prišli pa so tudi trezni, kot se spodobijo pri pripravi, da grede tako na določeno mesto ali delo. Toda bili so tudi taki, ki so prišli z zamudo, pri tem pa še imeli steleže noge, se pravi, prišli so z visokimi odstotkom alkohola v glavi in nogah. Kakšne težave so bile s njimi! Niso bili sposobni, da bi se postavili v vrsto za ugotavljanje navzočih, mnogi tudi svojega lastnega imena niso razumeli pri klicanju, ker pod vplivom alkohola tudi misli ne morejo, niti neboje. Kako so se pri tem obnašali in izražali, ne bomo pisali. Vsek trezen opazovalec je moral obudovati obličje dobre volje in prizanesljivosti pri oficirjih in vojskih naših ljudske armade, ki so se trudili, da uredijo vse formalnosti navzlic takim, skrajno neraznim posameznikom, kar pa se jim kljub temu ni vedno posrečilo. Podobno sli še slabše je bilo tudi v drugih edincih.

Naj pri tem vsem ponovimo besede višjega oficirja JLA: »Res je to samo vaja. Toda kaj bi bilo, če bi šlo za res in bi bilo treba takoj stopiti v obrambo domovine, na kar je treba biti vedno pripravljen? Kako naj tak človek takoj pri me za orožje in odhiti na položaj, če pa je prišel prepozno na določeno mesto in to še v takem pijanem stanju, da gotovo najmanj 10 do 12 ur ni sposoben za nobeno delo, poleg tega pa še ovira druge in povzroča nepotrebnno delo, jezo in stroške. Tak obrabnica bi slabo branil svojo domovino in svojo družino ter imetje, ker bi bil sam kaj lahek plen sovražnika. Ne gre drugače, kot da vse take pojave in primere pre-

poznega odziva in popolne pijačice obtožimo in obsodimo po zakonu.

Da, res ne gre drugače. Tam, kjer ne zaležejo vsa navodila, pripravila in pozivi, je treba uporabiti kazenska določila zakona. Zato naj ne bodo prestrojeni taki posamezniki, ki bodo po končanih večbah se stopili pred sodišče zaradi takega obnašanja in nediscipliniranosti ter tudi obsojeni. Pijančevanje je huda rak rana na našem narodnem telesu. Toda, če to spregledamo ob vsaki drugi priliki, ob tako resnem primeru tega ni mogoče spregledati. Le trezen narod ima svojo bodočnost, še prav posebno pa, kadar gre za take najbolj odgovorne naloge v državi, kot je obramba naših pravic, interesov, ponosa in celo obstoja.

ter neodvisnosti. Zaka je potrebno, da se ob tako resnem klicu, kot je klic na pripravo za morebitno obrambo domovine, obložimo s steklenicami vina in žganja in spotoma popijamo, razgrajamo in se celo že pretepamo, namesto da bi takoj odhiti na določeno mesto? Kaj je potrebno, da ženske spremljajo moške vse do vojaške jedinice, saj one niso poklicane in verjetno imajo doma dovolj dela?

Alkohol je naš nemaren sovražnik, zato se moramo tudi proti njemu boriti z vsemi sredstvi. Kdor podleže enemu sovražniku, podleže tudi drugemu. Alkoholni slabši skodujejo ugledu naroda in države, hkrati pa so izvir prenekanega zla. Zato najostrejši boj alkoholizmu.

Pijučni oddelek novomeške bolnišnice, ki je po sedmih letih je zgrajen.

Tekmovanje v zvezni ligi zaključeno

Novomeški odbojkarji na četrtem mestu

Te dni so bile odigrane proste, le tekme zvezne odbojarske lige. Zmagajo nad AOK iz Ljubljane je novomeški Partizan nepravilno prenehanje, je pa obremen tudi efektivno zaključil tekmovalne in svoj položaj v sredini lestvice še bolj uvrstil. Značilno je tudi, da dnevno časopis je tega uspeha Novomeščanov ni prezrl, temveč je zabeležil nekakšnih pohval. V nedeljskem »Poročevalcu« čitamo, določeno:

Četrto mesto. V ekipi so odlično igrali Pučko, Dolenc, Šonc in Medič. ki so s pomočjo drugih tovarišev priborili Partizanu iz Novomešta mesto to zelo vidno mesto.

Uprava novomeškega Partizana se dobro zaveda, da je bil ta uspeh njihovih odbojkarjev dosežen z vztrajnim in rednim treniranjem ter potrjevalno igro vseh igralcev. V nazajhni meri pa so k uspehu pripomogli s svojim razumevanjem in pomočjo Okrajni in Mestni ljudski odbor ter vsi delovni kolektivi. Svoj delež je doprinesel tudi novomeški Partizan s bo s nadaljnimi uspehi izkazal vrednogo vse te naklonjenosti in hvaležnosti za vsako pomoč z željo da ostane tako odnosi še naprej.

Ob koncu tekmovalne v zvezni odbojarski ligi izgleda naslednja lestvica takole:

MLADOST (Zagreb)	12 11 1 33:7 22
BRANIK (Maribor)	12 10 2 32:16 20
AOK (Ljubljana)	12 7 5 29:17 14
PARTIZAN (Novo mesto)	12 8 6 29:20 12
LOKOMOTIVA (Zagreb)	12 5 7 22:29 10
ŽELEZNIČAR (Ljubljana)	12 5 7 22:29 10
TEKSTILAC (Varaždin)	12 1 11 13:35 3

DELOVNEMU LJUDSTVU JUGOSLAVIJE, VSEM CLANOM IN PRISTASEM SZDL JUGOSLAVIJE!

Dva meseca volilnih priprav moramo spremeniti v splošno akcijo milijonov delovnih ljudi. V teh dveh mesecih moramo pretehati dosedanje rezultate, kritizirati slabosti in pomanjkljivosti in pravilno spoznati nadaljno pot socialističnega razvoja naše države.

Pred volitvi je velika naloga. Na svojih zborih morajo predlagati take kandidatke, ki bodo znali in razumeli v bodoči skupščini zastopati interese naše socialistične skupnosti ter vskladiti interese ožjih skupnosti in gospodarskih organizacij z interesi celote. Treba je kandidirati ljudi, ki bodo znali nadaljevati izgraditev socialistične demokracije tako v gospodarstvu, kakor v družbenih odnosih. Treba je kandidirati ljudi, za katere ste prepričani, da se bodo z vsemi silami zavzeli za nadaljni razvoj družbenega samoupravljanja, za najširše angažiranje samoupravnih organov v borbi proti ostanom birokratizma in partikularizma.

Predlagajte za kandidate ljudi, ki so si z dosedanjim delom pridobili zaupanje delovnega ljudstva, ki jamčijo, da bodo s svojim delom kot ljudski poslanci opravili to zaupanje in bodo znali vestno izpolnjevati svojo poslansko dolžnost v novi skupščini, ki bo imela povečano vlogo v našem skupnem družbenem življenju, in da se bodo zavedali odgovornosti ljudskega poslanca.

Iz volilnega razglasa SZDL Jugoslavije

Kaj pove o Novem mestu zgodovina

(Nadaljevanje s 3. strani)

tudi v Novem mestu narodno zavest in zarjmanje za lastno umetniško preteklost, toda napredek tehnike v 19. stoletju na polju arhitekture in umetnosti sploh, posebno pa še v gradnji mest, je povzročil nepopravljive spremembe, ki so postale usodne za baročne spomenike in srednjeveško podobo mesta.

Iz novjše zgodovine moramo omeniti še, da je dobilo Novo mesto leta 1894 železniško zvezo z Ljubljano, leta 1914 pa preko Črnomlju, s Karlovcem. Po prvi svetovni vojni se je zidalo precej novih zgradb, po večini enodružinskih in malo stanovanjskih predvsem v Kandiji in v tako imenovani koloniji; ob bivši Režkovi cesti. Sezidanih je bilo tudi nekaj manjših tovarnih tekstilne in keramične stroke. Med javne zgradbe lahko prištejemo le rovi magistrat na Glavnem trgu ter zunaj mesta bivše okrajno glavarstvo, meščansko šolsko ter gimnazijo in žensko bolnišnico, ki je arhitektonskem pogledu mestu niso posebno v prid. V mestno gradbenem opusu se tudi nov železniški most v Kan-

Prvo slovesno praznovanje občinskega praznika v Novem mestu

Sobota, 24. oktobra ob 20. uri v Bršljinu: Akademija »Svobode« (v združenem domu);

nedelja, 25. oktobra ob 20. uri v Dofu ljudske prosvete: Nastop učencev novomeške glasbene šole;

ponedeljek, 26. oktobra ob 20. uri v Domu ljudske prosvete: Mile Klopčič: Mati (dramski odtsek SKUD »Dusan Jereb«); recitacije Jane Gorana Kovarčiča in pevski nastop;

torek, 27. oktobra ob 20. uri v Domu ljudske prosvete: Vloga Novega mesta v narodno osvobodilni borbi — predava Franca Hočevar, predsednik vrh. sodišča LRS (priredi Ljudska univerza);

sreda, 28. oktobra ob 20. uri v Domu ljudske prosvete: Slavnostna akademija (sodeluje goba Ljudske milice iz Ljubljane); — ob 15.30 na Lok; odbojka (priredi »Partizani«);

četrtak, 29. oktobra — občinski praznik — ob 10. uri slavnostna proslava na Gorenjih vratih — odkritje 1. spominke plošče padlim borcem in žrtvam fašizma iz Novega mesta;

2. doprinski kipov Bor.su K. drien in Stanetu Rozmanu; 3. spomenika »Pešem svobodi«;

ob 11. uri otvoritev Dolenjskega muzeja; ob 15. uri na Stadionu nogometna tekma (priredi »Partizani«); ob 16. uri na Glavnem trgu promenalni koncert godbe Ljudske milice iz Ljubljane; ob 20. uri v Domu ljudske prosvete: Glasbeno vokalni koncert SKUD »Dusan Jereb«.

Ves čisti dobiček prireditve je namenjen ureditvi spomeniškega problema v Novem mestu.

NOVO MESTO VAS VABI K MNOŽICNI UDELEŽBI!

Smrt fašizmu — svobodo narod! Ljudski odbor MO Novo mesto in Mestni odbor ZB Novo mesto

KRONIKA NESREČ

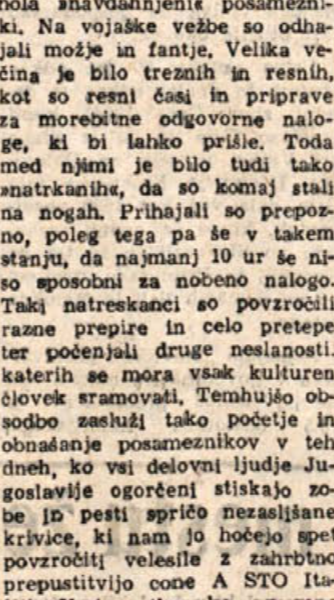
Potok pri Straži. Nočnemu čuvaju Jožetu Počvrni je prikolica zlomila levo nogo.

Regerča vas. Ključavničarja Karola Lapajne je zaganjač od motorja udaril v obraz in mu poškodoval nos.

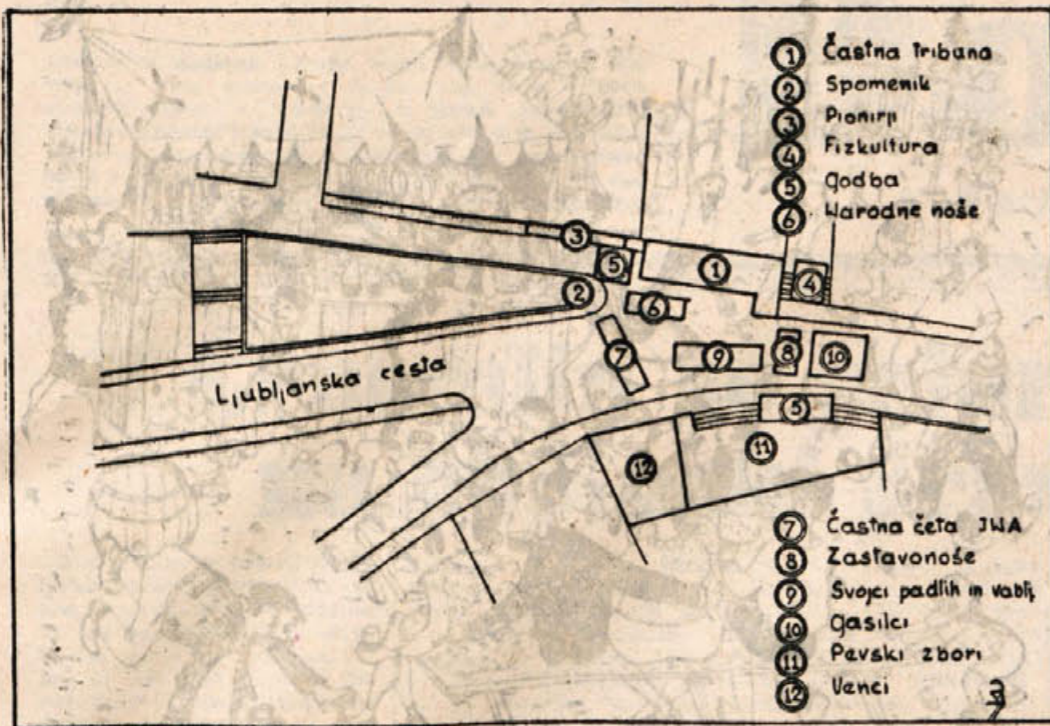
Trška gora. Z voza je padla in si zlomila levo roko šestletna Jožica Kobe.

Vukovci. Pri padcu s kolesa si je zlomila koleno levoruki slugarinja Slavica Flajnik.

Pionir je zgradil ob domoškem štadiju moderno stanovanjsko zgradbo.

Pionir je zgradil ob domoškem štadiju moderno stanovanjsko zgradbo.

Priveditveni prostor pri odkritju spomenika NOB v Novem mestu.

- 1 Časna tribuna
- 2 Spomenik
- 3 Pionirji
- 4 Fizikultura
- 5 Godba
- 6 Narodne noše

- 7 Časna četa JNA
- 8 Zastavonoše
- 9 Svoji padli in vablj.
- 10 Gasilci
- 11 Pevski zbori
- 12 Vanci

Ob prvem občinskem prazniku Novega mesta pozdravljamo vse prebivalstvo in mu čestitamo!

Delovni kolektiv
**Trgovskega podjetja
„IZBIRA“**
Kovo mesto

Ne zamudite ugodnosti brezplačnega nezgodnega zavarovanja, ki vam ga nudi **»DOLENJSKI LIST«**! Edini pogoji: poravnava naročnine za tednik!

Vsemu prebivalstvu partizanskega Novega mesta čestita k občinskemu prazniku
delovni kolektiv
INDUSTRIJE PERILA, Novo mesto.

Vse sile za gospodarsko rast Dolenjske!

Ob občinskem prazniku

ČESTITA VSEM BRALCEM

Uredništvo in uprava „Dolenjskega lista“

Vsemu prebivalstvu dolenjske metropole pošilja delovni kolektiv

TKALNICE-NOVO MESTO

borbene pozdrave z željo, da bi prvi občinski praznik mogočno odjeknil v srcu Dolenjske!

Delovni kolektiv
»PETROL«, NOVO MESTO,

čestita borbeni dolenjski metropoli za njen prvi občinski praznik!

Tujega nočemo — svojega ne damo!

Vsem borcem, aktivistom in ostalemu prebivalstvu Novega mesta čestita k prazniku 29. oktobra

delovni kolektiv
Splošnega gradbenega podjetja „PIONIR“
Novo mesto

Kjer so naše žrtve — tam so naše meje!

Delovni kolektiv podjetja
ELEKTRO-NOVO MESTO,

uprava Novo mesto s obratom v Črnomlju, čestita k občinskemu prazniku 29. oktobra.

Naše žrtve naj ne bodo zaman!

Ob dnevu občinskega praznika Novega mesta pozdravljamo vse prebivalce in jim iskreno čestitamo!

Delovni kolektiv
**Rudnikov kremenčevega peska
„KREMEN“** Novo mesto

Naj živi bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov!

**OKRAJNA LEKARNA
NOVO MESTO**

telefon 65,
skladišče zdravil v Sentejnerju, Zužemberku in Dolenjskih Toplicah,
čestita k občinskemu prazniku Novega mesta!

Delovni kolektiv
KMETIJSKE ŠOLE GRM

čestita ob 80-letnici svojega obstoja vsem prebivalcem Novega mesta k prvemu občinskemu prazniku!

Vse sile za dvig dolenjskega poljedelstva in živinorej!

Prebivalcem dolenjske metropole čestita k občinskemu prazniku

delovni kolektiv
„NOVOTEKS“

Čuvajmo v borbi skovano enotnost, ki je prav v teh težkih dneh ponovno pokazala svojo trdnost in odločnost!

čestita vsemu delovnemu ljudstvu k občinskemu prazniku Novega mesta!

Naj živi enotnost jugoslovanskih narodov, skovana v NOVI

K PRVEMU OBČINSKEMU PRAZNIKU NOVEGA MESTA
ČESTITA VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU

delovni kolektiv
„ŽELEZNINA“ - Novo mesto
trgovsko podjetje na debelo in drobno

Naj živijo pobudniki in berci NOB!

Partizanskemu Novemu mestu pošilja ob dnevu občinskega praznika borbene pozdrave in iskrene čestitke

delovni kolektiv
**LESNO INDUSTRIJSKEGA PODJETJA
Novo mesto**

Vse sile za izgradnjo socializma!

Čuvarji in nogovalci zelenega glata se ob prvem občinskem prazniku Novega mesta spominjamo vseh medvojnih in vojskih naporov in uspehov ter pošiljamo tople čestitke partizanskemu Novemu mestu!

DELOVNI KOLEKTIV
GOZDNO GOSPODARSTVO

Novo mesto

Čuvarimo pridobitve naše revolucije!

Novo mesto praznuje sredi gospodarske rasti svoj prvi občinski praznik v svobodi.

Prebivalstvo gospodarskega, političnega in kulturnega središča Dolenjske je v najtežjih dneh slovenske zgodovine poslušalo klic Partije in se množično pridružilo upornemu ljudstvu v borbi za svobodo, za neodvisnost, za demokracijo.

Ljudstvu Novega mesta čestitajo ob velikemu dnevu

Ljudski odbor mestne občine, Mestni komite ZKS in Mestni odbor SZDL

Ogorčeno obsojamo pohlepe italijanskega imperializma po naši zemlji!

Odločno smo pripravljeni braniti vsako ped našo s krovo prepojene zemlje pred vsakomer, ki bi nam jo hotel igrigati!

Naj žive pobudniki in berci naše revolucije!

Halo, v Ambrus!

Devet je. Pristuhimo četr ure razgovoru na novomeški reševalni postaji.

Zunaj hrumlj življenje in ugaš dan. Zarja se je bila na Kočevskih hribih že utrla. Mrak. Ljudje gredo v dvoje po pločniku: hladnega pod obleko in megle sili v oči. Noč se bo zdaj zdaj razpela nad hiše in potem bodo ljudje legli. V ozke ulice bodo udarjali enakomerni klici službojencev mljčnika in šelast pometačeve metle.

Toda na Reševalni se šofer in spremljevalec nemirno spogledujeta.

»V Podgorju so tri gasilske veselice! Težak molk splava med stene tesne sobe.

»Preklete!»
 »Spet bo brnel telefon.«
 »Prav treba se je z rožlj.«
 »Morda se nocoj ne bodo.«
 »Beži vendar! Saj sem sam igral na plakatu: Gasilci privedijo kulturni program. Za jedajo in pijačo preskrbljeno. Kozarce prinesite s seboj. To se pravi...«

»Čujva! Okrog desetih so najbolj razvneti. Takrat bo ogenj v strehi in bo Janez razbil Francelju liter na glavi, a kako pol drugo uro nato bo tudi Janez s prebodenimi pleči v novomeški bolnišnici, če bo avto v redu.«

»In če bo doma...« Sarolote dela čudeže, zato ni čudno, da je skoro vedno v mehanični delavnici na oddihu, ljudje pa razbijajo po telefonu in grozijo s časopisom in sodrjajo.

»Toda ti še vsega ne veš. Zadnjič ko je bil avto v mehaniki, telefon kar poskakuje. Na tri kraje nas kličejo: Stenjerje, Zuzemberk in tja nekam proti Mokronogu. Težji primeri. Zahvalevamo, nato zveze in dve uri prosim okrog podjetja, naj nam vendar pomagajo. Ne ve mev. Ni tuj enega avtomobila nisem prikljcal. Človek morda umira, toda direktor ima ključ in...«

»Podjetja so vendar dala denar za nakup novega avtomobila.«

»Da, nekaj nad dva milijona bo vsega. Dosti, da nas smejo napadati, zakaj si avtomobila še nismo kupili in jih venomer nadlegujemo, premalo, da bi si ga kupili. Samo en rešilni avto bo še vedno premalo. Do Zvirje je 45 km, do Ambrusa 44, do rudnika Krmelje 40, a povprečno do vseh krajev našega reševalnega območja nad 30 km. Ko bomo imeli dva reševalna avtomobila ali pa deset milijonov, pa se bom otrsral skrbti, da bi nam ljudje ugašali na poti.«

»Nekdo ti je že umrl. Nekaj se spominjam.«

»Da tisti voznik iz Radne vasi. Voz lesa in kamenja ga je vrgel

ob skarpo, stisnil in zavrtel. So sedje so ga spravili do Mokronoga. Zdravniki ga je prevezali in poklical nas. Divje smo podili, toda na Otočju mu žila ni več utripala. Imel je 35 let, ženo in štiri otroke.«

»Meni pa ne gre iz spomina tati dječak, ki je v Skočjanu preživljal počitnice in pasel kravo. Vrv si je zavezal okrog roke in zvižgal. Krava je nenadoma zbežjala in ga vlekla kilometer daleč po zemlji. Zalosten pogled. Na glavi mu je posnelo vso kožo in mu polomilo roko in rebra. Prišli smo že pravočasno. Dva dni je ležal nezavesten v novomeški bolnišnici, a nato so ga rešili.«

»In takrat, ko je na avtomobilu prišel na svet nov državljan!«

»Zanimivo. Zvečer nas kličejo iz Skočjana, naj bi šla v Buko. Ura je pol desetih, tema in erpalka ne dela. Cevljar nam da luč, popravljava, greva v Buko, med tem so tistega ki nas je klical, odpeljali z vozom. Noč prespiva v Skočjanu, a zjutraj kakor nalašč — porodnica. Do Otočca podiva, avto spet odpoje. Skočje na postajo Ljudska mlince in telefoniram OKAP, naj vendar pošlje avto po žensko Hitim nazaj — kdo ti šari po avtomobilu? Babica s torbo in toplo vodo. Tu se pa moje znanje konča, čeprav...«

»...čeprav se nekdo babico igral če se ne motim, ko ni bilo nobenega pri roki.«

»Saj ne rečem! Vendar mi je bolj v spominu o tistem, ki ga je sin z nožem in kako sva čakala, da je testament naredil. Na Reševalno pripodj brez sapa iz Orehka na kolešu mlad fant. Težak primer. Pr.brnimo, pa ti piše možakar testament, župnik ga devlje v poslednje olje. Ko ni s smrtjo nič sede na avto, a čez

dva tedna jo že maha zdrav iz novomeške bolnišnice in ga je spet strah, da bi ga s.n spet znožem.«

»Da, kot tisti. Ljudje se zgričajo. Kaj nekaj je? S kolesom se je pognal v skarpo in je ves ožbil s krvjo. Nezavesten. Pripeljemo ga, vzdrinjimo, zdravnik s vina rokave, da bi ga obvezal, pa ti plane z mize: jok brate, ne boste me, skoči na kolo in beži kot pet Lahov skupaj.«

»Pa račun za prevoz?«
 »Seveda ni plačal. Branijo se ga plačati vsi, češ da sam, niso klicali avtomobila. Kakor da ga je dolžan plačati tisti, ki jim je rešil življenje, ko je klical reševalno.«

»Stroški za prevoz bi bili lahko cenejši, a bili bi, ko bi bil bencin za rešilni avto cenejši. Stane nas 56 dinarjev liter, kot ga plačujejo vsa druga prevozna podjetja.«

»Ze, toda ljudje bi nas klicali za vsako prasko, kot nas kličejo socialni zavarovalci. Morda že tri dni, krvavi, pa kliče reševalno ob dveh zjutraj, ko je tako in tako treba čakati v bolnišnici do sedmih. Zadržaj se šli trikrat po cesti skozi Stare Zage pri Crmošnjicah, a lahko bi enkrat odpeljali vse tri bolnike, saj so nam videli. Toda ne, zakaj imajo vendar telefon in zakaj bi ne smeli trikrat klicati? Seveda ne vedo, da kličejo tudi Zuzemberk in Mirna, da slušaika na telefonu. V nekaterih dneh nerazhno poskakuje.«

»Ze res, a zaspiva, da nama ne bo vzela noč preveč moči. Stiriindvajset — štiriindvajset je služba, ki hoče, da bi zadnjih dvajset ur izkical, čeprav ne smeš. Lahko noč. Mislim, da se nocoj pod Gorjancem ne bodo z noži, saj je kulturna...«

»Drrrrr...nk...«

»Halo! Da, tukaj Reševalna!

Toda, ko je vstalo navsezgodaj sorce izza gor, je naš fotoreporter ujel enega izmed dveh novih avtomobilov, ki sta sedaj v službi novomeške reševalne postaje in bosta marsikomu rešila življenje. Sedaj pa lahko brez skrbi kličete Reševalno. Reševalna vas čaka.

NOVA HIDROCENTRALA NA DRAVI

Hidrocentrala Vuhred na Dravi, ki so jo začeli graditi letos, bo najbrž začela obratovati l. 1955. Zmogljivost hidrocentrale bo skoraj 60.000 kW in bo proizvajala letno 370 milijonov kilovatnih ur električne energije. Sedaj je največja hidrocentrala na Dravi Mariborski otok, ki bo delala s polno zmogljivostjo, silo 54.000 kilovatov in bo proizvajala 325 milijonov kilovatnih ur električne energije.

V sklop hidrocentral na Dravi spadajo še hidrocentrale Dravograd, Vučenica, Fala in Ožbota, ki že vse razen Ožbolta proizvajajo električno energijo.

Nekje na Dolenjskem: Gasilci prirejamo... Kozarce prinesite s seboj...! Za kulturni program preskrbljeno...!

Mihajlo Zoščenko:

Pomanjkanje stanovanj

Saj ste videli, kajne, oni dan na ulici zvrhan voz opek? He, hvala bogu, jaz sem vesel! To namreč pomeni, da so začeli graditi. Opeke ne prevažajo kar tja v dan. Nekje zidajo hišo.

Prav moško, da bo sleherni državljan čez dvajset let, znabit cel prej, imel svojo sobo. Znabit bo vsak imel kar dve, tri sobe. In povrh še kopalnico. Zlomka, to bomo živeli!

Ziveli udobno, razkošno. Imeli bomo, postavim, sobo za spanje, spalnico, kratkotalno, pa sobo za goste, in še tretjo sobo za... recimo, za kako slovesnost. Sploh bomo živeli ko tički!

Zdaj pa je za prostor preklicano stanovanja.

Lejte mene: stanoval sem v Mokšvi; stanovanjsko krizo sem občutil na lastni gubi.

Prišel sem bil v Moskvo in s pretljivo taval po ulicah. In nikjer, prav nikjer me niso pustili v stanovanje; nikjer prostora, da se človek odpočije, da pusti svoje stvari. Absolutno nemogoče!

Stirinajst dni sem se potikal po ulicah. Bil sem že kosmat ko medved, vso svojo pretljivo sem porazgubil. Da, vlačil sem se okrog brez pretlajce, neobir, izmučen.

Naposled se me je v neki hiši usmilil neki človek.

»Za trideset rubljev«, je dejal, »vam lahko dam stanovanje v kopalnici. Gosposko stanovanje, vam povem. Celo banjo boste imeli. In v banji boste lahko spali. Okna res ni, so pa vrata. Vode je zmerom na pretek. Lahko si banjo natočite.« je nadaljeval možiček, »in če vas mika, frkate v nji od zore do mraka.«

»Saj nisem riba, ljubi tovariš! Ne morem ves dan prečepeti v vodi. Ziveti hočem kakor drugi ljudje, na suhem; sem pač tako usvarjen.«

»Potem ti ne morem pomagati, tovariš«, je odgovoril človeček.

»To je občinska hiša. Rad bi, pa ne morem! Nisem jaz gospodar. In cena za kopalnico je pač določena.«

»Prav«, sem rekel, »midva se ne moreva botati. Evo, izvolite trideset rubljev in pustite me čimprej v to stanovanje«. Tri tedne že blodim skozi mesto in brusim pete po pločnikih.«

Spustili so me notri. Zares gosposka kopalnica! Kamor stopim, sam marmor. Marmorna banja, vse polno kolečkov in pip. Ampak prostora za sesti ni. Lahko bi se usedel na rob banje, toda saj veste: utrujen človek se lahko vsak

trenutek prevrne in telebne v banjo.

Za novih trideset rubljev sem kupil nekak pograd in tako živim v svojem stanovanju.

Cez mesec dni sem se poročil. Zena mlada in mična, toda brez stanovanja.

Mislil sem, da ne bo hotela spati v kadi, da ji takole udobno domače življenje ne bo ugajalo. Toda — ni mi dala kočarice! Rekla mi je le z malce potrjim glasom:

»Dobra zakonca lahko živita tudi v banji. V skrajnem primeru lahko banjo urediva, na primer, v obednico, v umivalnico ali v kar koli se bo nama poljubilo.

Nekoč sem omenil, da bi postavila zasilno steno, pregrado. Toda sstanovalci, da bi jih zlomek, ne pustijo. O pregraji še slišati nočejo.

No, pa stanujeva lepo po starrem. Takole pred letom dni sva dobila, oziroma je žena dobila punko. Voločka ji praviva. V banji sva kopaia otroka, pa tudi stanovala. Le nekaj je bilo nerodno: sleherni večer so se hodili stanovalci hiše kopat. Ta čas smo morali vsi trije čakati v hodniku. Lepo sem prišel te ljudi:

»Dajte, državljani, kopajte se v soboto! Cemu se namakate vsak dan? Pomislite, kako mi živimo!«

Ampak to je bilo dvaintrideset možakov Sami korenjaki. Začeli so vpiti vsi v en glas, grozilo so, da mi razbijejo gobec in podoono. Kaj hočete, potrpej sem.

Cez nekaj časa je naju obiskala tačča z dežele. Seveda se je naselila v najinem stanovanju, v banji.

»Joj, tako dolgo sem kopnela, da vaju vidim in da popostjim to-

le moja vnučka! Zlomka sta nobel: otroka lahko položita v vodo in kobelcjata z njim ves božji dan!«

Potem sem na samem vprašal ženo:

»Čuj, dušica! Morebiti naju bodo obiskali še kaksi sorodniki? Povej mi takoj, ne pusti me v dvomu.«

»Ne bo tako hudo«, je rekla žena. »Samo moja dva brata prideta za božič.«

Oprostite, ampak res nisem imel poguma, da v banji, kot svojem stanovanju počakam goste. Pustil sem Moskvo in prišel sem.

Moja žena, otrok in tačča pa še vsak večer čakajo na hodniku, da se ostali stanovalci skopljejo.

ZAKON, KI GA NIHCE NE IZVAJA

Na Francoskem je še vedno v veljavi zakon iz leta 1770, ki pravi: »Zenska, ki zvaži podložnika Njegovega Veličanstva v zakon z različni sleplji, kot so: puder, dišave, umetni zobje, krinoline, umetni lasje, čevlji z visokimi petami ali podobno, je kaznivna in tak zakon se razlaga za neveljavne.« Dobro, da tega ne izvajajo.

Člani Socialistične zveze, delovni kolektivi, podjetja, zadrage, ustanove in vsi državljani, prispevajte v VOLILNI SKLAD.

Vsa denarna sredstva nakazuje na tekoči račun pri NB št. 601-T-290.

Ta je pristno ameriška

Ameriški tednih Thousandstick iz Kentuckya je priobčil velike napore nekoga Georgeja Wootona, ko je kandidiral za okrajnega sodnika. Koliko se je trudil in mučil ter tudi prestal v času kandidiranja pove njegova izjava:

»Izgubil sem tri mesece in 20 dni, potujoč križem po naselbini, 1380 ur spanja je šlo za študij volilnih problemov. Izgubil sem šest akrov koruze in veliko sladkega krompirja, prav tako tudi dva zoba in precej las v nekem sporu z nasprotnikom. 200 pastorkin (duhovnik) sem dal prispevke, daroval sem enega junca, sedem ovac, dva para naramnic, pet poletnih kril, pet punček in 15

komadov drugih igrač. Sežagal sem 15 sežanj drv, postavil pet peč in obljubil 12 mladih piščkov, toda domača psica mi jih je dala na razpolago samo šest. Nabral sem 25 galon (cca 100 litrov) črnih malin, prenesel 75 škafov vode, prepeljal 100 vred krme za krave, razložil 20 ton apna, 9000 krat sem segel v roke volivcem, povedal 500 laži in govoril toliko, da bi lahko napisal 20 zvezkov. Prispeval sem 27-tim verskim shodom, bil sedemkrat kršten s popolnim potopjenjem v vodo in trikrat na druge načine. Prehodil sem 500 milj, potrkal na 2000 vrat in bil ugriznjen od 39 psov, in končno sem bil pri primarnih volitvah — poražen.

Pionirji in cicibani!

Vaša prijateljica »Rdeča kapa« Vas vabi na lutkovno predstavo, ki bo v nedeljo 25. t. m. ob 10. in 11. uri dopoldne v osnovni šoli (I. nadstropje). Kakor ste že videli, so naše zavese vse zakrpane, zato smo prisiljeni, da pobiramo vstopnino. Nikar se ne ustrašite, saj je za Vas male samo 5 din, za Vaše mamicine in atke pa 10 din. Ciciban! Nikar ne pridri sam, povabij tudi mamicino! Nasvidenje v nedeljo! Rdeča kapa.

POMOTA, KI JE REŠILA VEC ZIVLJENJ

V Cambridgeu (ZDA) je v poznih nočnih urah telefon zbudil iz spanja gospodično Evelyn Moore. Izkazalo se je, da je bila pomota v številkah. Vendar je imela ta pomota dobro stran. Ko je prebujena ženska skočila k telefonu, je zadudal dim v hiši. Hitro je zbudila še 17 ostalih prebivalcev, da so se še lahko rešili iz goreče hiše.

ZA ZABAVO

Učitelj: »Na kaj nalezimo pogosto v pokrajinah z vlažnim podnebjem?«
 Učenec: »Na dežnike!«

ZELJA

»Vaše ime, Helena, je neizbrisno zapisano v mojem srcu.«
 »Hvala ti ljubeče mi bilo, da je zapisano v poročni knjigi!«

NA PLESU

»Samo dve stvari so vam na poti, sicer bi bili kar odlični plesalci!«
 »Kateri mislite, gospodičane?«
 »Vaše noge, gospod!«

Zdravnik: »Ali je moje zdravilo kaj pomagalo vaši ženi?«
 Mož: »Jel Danes smo jo — pokopalci!«

MODROVANJE

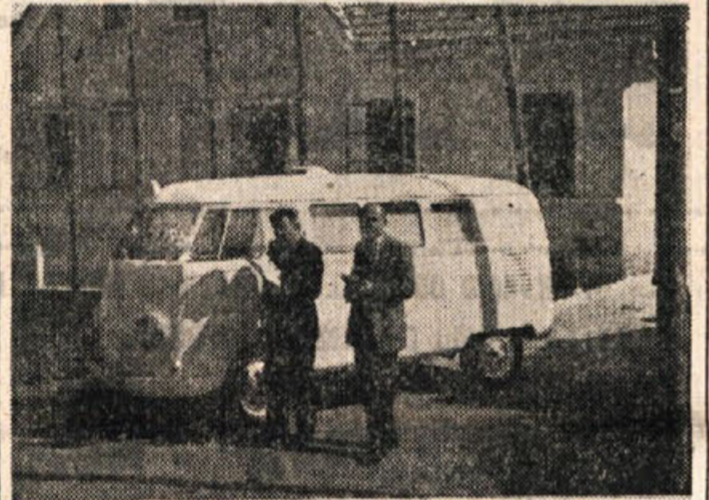
»Se pol litra bi gal Zelodec pravi da, glavna ne. Glava je pametnejša in pametnejši vedno popusti, zato ga dajmo je pol litra.«

PROFESORSKA

Profesor: »Zepar mi je ukradel uro.«
 Poslušalec: »Pa niste čutili tuje roke v žepu?«
 Profesor: »Sem mislil, da je moj!«

VZROK

»Kaksi noče tvoja žena na gore?«
 »Zaradi odmeva. Tam ne more imeti zadnje besede.«

Kličete Reševalno! Dobila je še dva nova, bela avtomobila.

Divji mož nad Obrhom

(Belokranjska pripovedka)
 V Selih nad Obrhom, blizu Dragatusa, je véasih živel divji mož. Pastirjem je kradel ovce, kmetičam kokoši, gospodarjem pa je vdiral v zidanice in zdaj tu, zdaj tam popil vse vino iz sodov.

Divji mož v Obrhu pa ni bil za samo škodo in nestročil Ljudem je prerokoval, kakšno bo vreme. Kadar se je obetalo lepo vreme, je prilomastil nad Obrh in zaklicail: »Delaj!«

In kmetje so šli na delo. Kadar pa se je obetalo slabo vreme, je divji mož zaklicail v dolino: »Počivajte!«

In kmetje so pustili delo na polju ter odšli domov, vedoč, da bo še tisti dan nevihta.

Nekoga dne pa so se kmetje le odločili, da bodo divjega mo-

ža živega ujeli. K studentu, kamor je hodil divji mož ob večerih pit, so mu nastavili cokke, ki so jim podplate na debelo namazali z lojem. Divji mož se je cokel silno razveselil in jih takoj obul. Ali komaj se je prestopil, že mu je spodrsnilo, da je padel kakor izpodsekano drevo. Takrat pa so kmetje glanili iz zasede, da bi ga ujeli. Planil je v divji beg, a ker mu je v coklah drselo, se je sezul in treščil cokle v gručo zasledovalcev. Mimogrede je dva ubil, on sam pa je izginil neznanokam.

Od takrat v okolici Dragatusa pogosto divja nevihta. Pa tudi polja blizu Obrha niso več takj rodna kakor takrat, ko je divji mož uravnaval poljsko delo.

Tako? Tam mlilca? Pravite, da močno krvavi? S sekiro? Dal Tako! Ustavite kri! Močno prevezite!

Ura je četrta in deset. Nad mestom se je razprostrla noč. Jesenski hlad lega na ceste. Oblači se, izza ovinka planeta proti Podgorju dva žarometna in ščeta po razvoženi cesti, pod Gorjancem, tja, kjer prirejšajo gasilske veselice in kjer si ljudje s kolarci, ki jih prinašajo v žepih, razbijajo glave.

VEŠEH 320 ZENA JE PUSTIL DOMA

Če gre mož na zabavo in pusti svojo boljšo polovico doma, je navadno precej zamere in hude jeze, če ne še kaj hujšega pri hiši.

Časopisi poročajo, da je pred tedni prišel na zabavo v razigrani Pariz vladar pokrajine Mosais v francoski zahodni ekvacatorialni Afriki, Moro Naba, doma pa je pustil vseh svojih 320 žena. Lahko si predstavljamo, koliko zelene ženske jeze je sedaj v črni Afriki in kakšne levite bo Moro Naba slušal, ko se vrne domov.

LOJZE ZUPANC: 12

VELIKI DNEVI Povest

Zdaj je sam podoben preplašenemu zajčku. Skrivava se na begu kakor divja zver pred zasledujočimi lovskimi psi. Hodi s pobito nogo, ki si jo je pri padcu ranil in izpahnil. Hodi dalje in se med begom nepehno ozira, če mu fašisti morda ne slede. Vendar mu srce prekipava v silnem veselju. Ušel jim je! Ušel!

Zejno je vpiljal vase svobodni zrak Velike loze. Visoki, mogočni hrasti in vitke smreke so ga pozdravljali, zeleni mah mu je pregrinjtal mehko prepogo na pot v svobodo.

Dalje, le dalje v najtemnejše predele Velike loze, po stezah, zaraščenih s praproty, jegličevjem in jelenjimi jeziki, dalje po mahovitih tleh pod širokimi, gostimi krošnjami dreves, kamor sonce nikdar ne posije! Le dalje čez skaline in čez dragel! Tkajaj, kjer so partizani, borci za svobodo.

Vklejene roke so ga ovirale na begu. Šele zdaj je opazil, da si je pri padcu ranil tudi komolce. Iz ran na komolcih mu je topli kri polzela za zapetja in pordečila verigo, s katero so mu davi zvezali roke.

Pod večer je lačen, žejen in do smrti utrujen prival pred Starihovo hišo v Dobravičah. Ze pred

dvema urama se je bil pravzaprav približal vasi, a počakal je, skrit v gozdu, da se je popolnoma zmračilo. Ni hotel, da bi ga vaščani videli. Tudi za starega kovača se je bal, da bi ga kdorkoli ne izdal, če bi videl, da se je on zatekel na begu k njemu. Rahlo, komaj slišno je poklical:

»Mike!«

Ded se je ustrašil, ko ga je zagledal takšnega. Ves razmršen s raztrgano obleko in od padca ter tavanja skozi kopolnje okrvavljen in z vklejenimi rokami je bil prava podoba nesreče, človeka, nad katerim bi se še kamen zjokal.

»Brž, Mike! Brž!« je nestrpno izdaval s suhim glasom.

»Kaj se je zgodilo?« je ded razburjeno vprašal in ga potegnill izpred hiše proti kovačnici, da sta bila na samem.

»Ne vprašujta, Mike! Zda ni časa za to! Mudi se mi dalje. Nihče me ne sme videti tukaj. Nihče ne sme zvedeti, da sem bil pri vas.«

»Dobro, pa vendar...« je hotel stari kovač nekaj ugovarjati, ker ni razumel, kaj se dogaja. Tedaj je opazil kri na učiteljevih rokah. »Pa saj ste krvavil Vsaj vođe in obvezo bi — — —«

»Pustite to!« je učitelj nestrpno odkimal. »Ušel sem jim. Ušel sem vragom.« je hitel pripovedovati s sunkovitim glasom, želeč mu povedati vse v eni sapi. »Z vlaka sem jim ušel. Vse so odpeljali v internacijo. Vse, ki so jih zadnje dneve polovili po vaseh okrog Gradaca Tole me ovira, kovač!«

je dvignil vklejene roke, da je v tišini večera zavenčala veriga. »Prepilite mi to, kovač!«

»Ah!« je zajčkal kovač. Zda je šele opazil, da je učitelj tudi vklejen. Pohitel je v kovačnico. Mesec, ki je tačas vstajal izza Gorjancev nad Radatoviči, je razsvetlil kovačnico. V njegovi blede svetlobi je kovač našel klešče ščipalke in se pripravil, da bi preščipnil verigo na zatečenih učiteljevih zapetjih.

Takrat se je na hišnem pragu pojavila Danica.

»Dede! Kje ste? Večerjat!« je zaklicala.

»Tako! pridem! Le pojdi v hišo!« jo je zavrnil in priprl vrata kovačije, da bi ne videla, kdo je pri njem.

Potlej je odšel v hišo, natočil steklenico vina in odrezal pol hleba kruha, ki ga je bila prav tisto popoldne spekla snaha Bara, ter oboje odnesel učitelju.

»Počakali bi pri nas... Semkaj jih ne bo. Nocoj ali jutri se bodo naši zanesljivo vrnili. V borbo so odšli. Na Suhor in na Jugorje. Tu jih pričakajte,« ga je povabil z mehkim glasom.

»Ne,« je učitelj odločno odkimal z glavo. »Sam jih najdem. Nasproti jim pojdem.«

Objel je kovača in mu zašepetal na uho: »Zdravi ostanite, kovač! Če boste mogli, pošljite pozdrave moji ženi in Vladiju. In zahvaljeni za vse...«

»Dragi prijatelj...« je odgovoril kovač z drhtečim glasom. Več ni mogel reči. Ne, ni mogel v grlu ga je nekaj davilo in mu vzelo moč govora.

Oči so ga zapekle. Veselje in žalost sta se mešali v njegovem srcu. Veselje, ker je učitelju uspelo pobegniti, žalost nad njegovo težko usodo. Spomnil se je, da se bodo zdaj fašisti gotovo maščevali nad učiteljevo ženo in njegovim sinom. Ne, tega ni smel misliti! Ni smel. To je še dobro, da je bilo temno ko v rogu in da učitelj ni videl vraga v njegovih očeh.

Potočnik se je zahvalil za vino in kruh ter izginil v gozd. Požrla ga je noč.

Ko se je ded vrnil v hišo, so domači sedeli za mizo in zajemali večerjo iz glnaste sklode. Vse očci hkrati so se uprle vanj, ko je prestopil prag. Sedel je k njim za mizo. Molče in zaskrbljen. Večerje se ni dotaknil. Odrinil je žlico in težek vzdih mu je ušel. Sive brke so se mu pobesile.

Vsi so vedeli, da se je zunaj